

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapesten, egyetem-utca 4-ik sz.) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

AZ ÚJ SZOLGABIRÓI HIVATAL KÉZIKÖNYVE.

Hivatkozva idevonatkozó törvényekre, miniszteri és megyehatósági szabályrendeletekre, számos irománypéldákkal és gyakorlati utasítással ellátva.

Irta

GYÜRKY ANTAL.

(8-adrét, 280 lap.) — Ára füzve 2 forint.

Tartalom.

Előszó. — Bevezetés. — Az új szolgabírói hivatal szervezete. — A szolgabíróhatásköre és kötelességei.
Első rész: **Hivatalos irály.** Irodai felszerelés. — Irományok fogalmazása. — Irományok szerkesztése
Második rész: **Bíraskodási hatáskör.** — A bíraskodási illetőség — A mezei rendőrségi vétségek. — Bírói illetőség — Büntethetőség — A mezei rendőrség pontos kezelése. — Mezei rendőri eljáráshoz tartozó irománypéldányok — Vásárbírói eljárás. — Békebírói eljárás.
Harmadik rész: **Közigazgatás.** Utasítások végrehajtása. — Körlevelek és hirdetések — Adóügy — Statisztikai adatok — Iskola- és népnevelési ügy. — Községi falközlők — Közigazgatási ügyek. — Egészségügy. — Gyógyszertárak vizsgálata. — Anyakönyvi másolatok. — Utlevél — Becslések. — Biztosítási ügyek. — Közvagyon gondozása. — Eleui csapások. — Koldusok — Szegények és betegek — Lelenczek és vagyonatlan árvák. — Árvák ügye. — Cseléd-ügy. — A királyi bíróságok felhívása. — Hivatalos beszámolás. — Felügyelet a szolgazemélyzetre
Negyedik rész: **Községi ügyek.** — A községi hatóságokról és illetőségéről. — A községek jogairól és teendőiről. — A községi képviselőkéről. — A képviselő-testület gyűléseiről. — A községi elöljáróságáról. — A községi háztartásról — A községek rendezése. — Községek elöljárók választása. — A községi elöljáróság működési köre. — A szolgabíró jogai és kötelességei a községek irányában.
Ötödik rész: **Katonai ügyek.** — Hadkötelezettségek összeírása. — A sorshuzás. — Sorolás eleni felszólamlás. — Az ujonczállítás. — Utállítás — Katonaszág elszállásolás. — Katonaszág előfogatai. — Szabadságoltak nyilvántartása. — Alkrendelés és bírósági illetékesség — Ellenőrzési szemle — Hivatalos levelezés a katonai hatóságokkal.
Hatodik rész: **Rendőri ügyek.** — Mértékviszogat — Husárusok. — A sűtők. — Korcsmárosok. — Malmok. — Tűzesetek. — Rendőri felügyelet az építkezésre. — Sebes hajts és állatkizás. — Néptánczok és mulatságok. — Vásárok, vándorok, révek. — A tometők. — Titott játékok és hamis játékosok. — Tablók, tolvajok és csavargók. — Talált tárgyak. — Hamis pénz. — Kuruzsok. — Hőfuvatagok és árviz.
Hetedik rész: **Közmunka és közlekedési ügy.** — Közmunka összeírása. — Közmunkaváltás beszedése. — A közmunkaerő felhasználása. — Utépítés. — Az utak befásítása.
Nyolcadik rész: **Rendkívüli esetek.** — Aszály és inség. — Ragályos betegségek az emberek között. — Mérgezés és vízbefúlás esete. — Ebdüh. — Kártékony állatok. — Irománypéldák.

„A rossz nedvek kirtása a gyógyszer csalja.“ „Az élet legfőbb java a jó egészség!“

American-Pills by Böldt

Böldt egészségi labdaccai

vértisztítási labdacok.

E labdacok sokszoros alkalmazást és sokszoros magasztalást vívtak ki.
Ajánlhatók e labdacok a vér tisztítására megelőző betegségek után; a fölösleges és rossz nedvek eltávolítására (növekvő testgyarapodásnál kevés mozgás mellett); továbbá oly egyéneknek, kik rossz emésztésben, savanyú felbőgésben, étvágytalanságban, szédülésben és vértörődésben szenvednek. E labdacok különös ajánlatot érdemelnek a gutaltésre hajlamos mutató egyéneknek.
Egy doboz 65-70 labdac ára 1 ft 50 kr. (10 kr. több.)
Központi raktára: Droguerie medicinale:
Böldt A. H. Genfben (Helvetia).
Valódián kapható:
Pesten: **Török József gyógyszerész és főköldeményező**nél Magyarország számára, király-utca 7. szám, és **Formágyi Ferencz** gyógyszerárban, Szechenyi-tér 26. sz. **Budán: Wlasek E., Szegeden: Kiss, Sz. Fehérvárott: Dieballa Gy., Egerben: Küllner, Temesvárott: Pecher, Brassón: Fabik, Kolozsvárott: Wolf, Bécsben: Kozdera J. am hob-n Markt 12. gyógyszerészek áránál. 217 (28-0)**

Budapest, augusztus 30-án 1874.

35-dik szám. **ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK:** a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félre 3 ft. **XXI. évfolyam.**
HIRDETÉSEK DÍJA: Egy ótör hátsóított petti sor, vagy annak helye egyszeri ígatásnál 15 krajczár; többszöri ígatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj kiön minden ígatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdményeket elfogad Bécsben: Haasenstein és Vogler Wallischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppellik A. Wollzeile Nr. 22.

Nyári idényre!

Barége, Mozambique és Ecu	30-40 krig.
Selyem Grenadine sima és csikos	50-80 »
Gasiere dűsgadag választékban	30-90 »
Francia Jaconats	25-35 »
Cretonek és Calicok	25-35 »
Satinék és Foulard aprék	30-70 »
Csikos selyem szövetek minden színben	1 ft. 40 kr.
Sima Pult de sie	1 »
Fekete »	1 » 30 »
Gros Failles	1 » 80 »
Szines » minden színben	2 »
Irish silyem Popelinek	1 » 10 »
Angol Lusterek	» 35 »

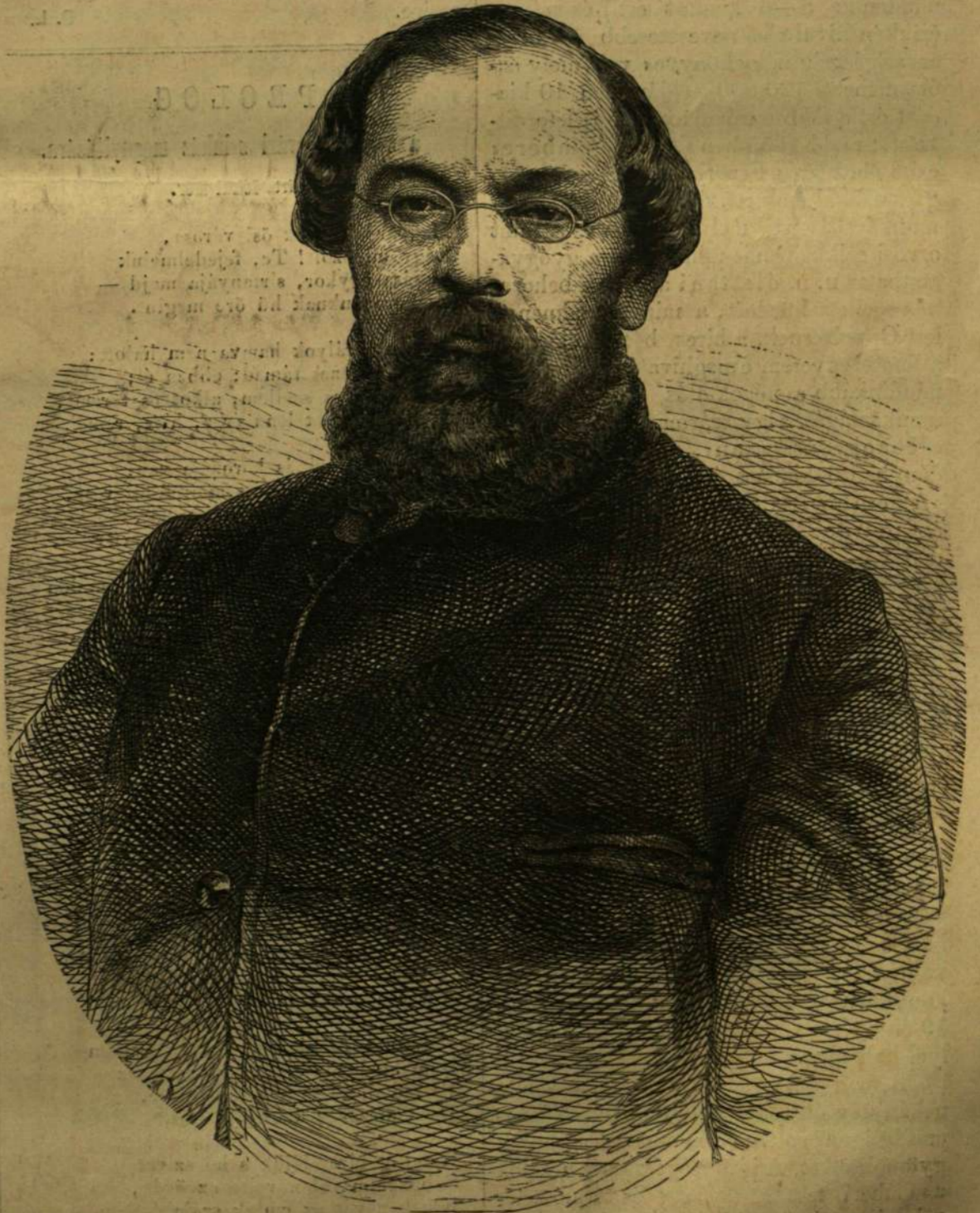
Bátrak vagyunk az igen tisztelt hölgyeket arra figyelmeztetni, hogy egy nagyobb mennyiségű divatárak, különösen selyemszövetek megvételével lehetőségessé válik a fentebbi cikkekkel bálmalatos olcsó árán eladhatni.
Mély tisztelettel
Sgalitzer és Schönfeld,
312 (9-20) Budapest, bálvány-utca 1. sz.

BOCK ERNŐ.

1809-1874.

oká, nagyon soká fog még eljönni az az idő, midőn a tudomány olyan viszonyba fog lépni a közönséges mindennapi élettel, — azon élettel, melyet az utcán, s a nagy tömeg magán házikörében látunk lefolyni, — a mily viszony létrejötte képezi az ideális czélt, melyért a tudósok lelkesülve küzdenek s fáradnak az emberiség javáért.
Ép úgy, mint a föld annyi kincsei, melyeket ma megmérhetlen s megbecsülhetlen javakként számít az emberiség birtokául, százezredekig heverték már kézen a föld kebelében, a nélkül, hogy létokról s becsökről a nélkülök oly nyomorultán élt emberiség legkisebb tudommal is birt volna, mignem lassanként birtokába vette az ember azokat, és ma alig érthető előtte, hogy miként élhettek ősei e kincsek, ez anyagi hatalmak bírása nélkül: ugy van ez a tudománnyal is. Már századokkal az előtt megvan a kincs, mielőtt rendeltetését eléri, mielőtt a nagy tömeg birtokába veszi azokat, s csak lassan, midőn egyesek, mint — hogy úgy szóljunk — a tudomány kereskedői forgalomba hozzák annak egyes részeit: akkor kezdenek az emberek azoknak fölhasználására is gondolni.
A tudománynak ép úgy, mint az anyagi kincsek kezelőinek is három osztálya van: a termelők, a kereskedők és a fogyasztók. A termelők, ép úgy mint a drágakő-bányászok, semmi hasznát nem veszik addig munkájok eredményének, míg csak a kereskedők a fogyasztókkal meg nem kedveltetik azokat. S e közép, e közvetítő osztály helyzete, ép úgy mint az anyagi szerek kereskedőié, sokáig igen kétes és sokak által kevésbé méltányolt, mintsem azt megérdemlenék. A mint egyfelől a nagy tömeg, mely tőlök kapja közvetlen az árukat, őket tekinti azok termelőinek is: ugy másfelől a termelők épen nem tekintik ezeket termelőknék, — holott mindketten hibásan ítélnék, mert ott, hol kereskedő nincs, ki a terményt a fogyasztó szükségletéhez elvigye, a termelés is csak igen kis mérvben történik.

A tudomány terén e közvetítő közép-osztály egyik kiváló tagja volt Bock Ernő, a magyar közönség előtt is bizonyosan ismeretes lipcei tanár, az „Egészség“ négy könyv-cikk szerzője, kinek arczképét adjuk e lapon olvasóinknak.
Született 1809. febr. 21-én Lipcsében, hol atya az anatómiai muzeum segédőre volt, a ki által már fiatal gyermek korában gyakorlatilag ismerkedett meg az emberi test szerkezetével, s különösen a lipcei csata után egyik nagy kórházban számos operációnak volt tanuja. Midőn 1830-ban orvosi tanulmányait a lipcei egyetemen bevégezte, először az ottani kórház egyik legügyesebb sebésze mellett

BOCK ERNŐ KÁROLY.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapesten egyetem-utca 4. sz.) megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

Elméleti s gyakorlati ÖSZHANGZATTAN.

(Harmonic-Lehré.)
Irta **ÁBRÁNYI KORNÉL.**
Első kötet.
Ára füzve 2 forint.

A MÉTER-MÉRTÉK ISMERTETÉSE

és az **ÚJ MÉRTÉKEKKEL VALÓ SZÁMOLÁSI MÓD.**
Tanodai és magánhasználatra készített
D. LUTTER NÁNDOR.
Ára füzve 40 krajczár.

FRANCZIA NYELVTAN

iskolák és magántanulók számára négy folyamban.
Szerző **SCHWIEDLAND FRIGYES,**
a francia nyelv tanára Budapesten.
ELSŐ FOLYAM. — Ára füzve 80 krajczár.

Kísérletül!
Miltótassanak kis megrendelést tenni **GYÖNYÖRŰ NŐ ruhakelmékből**
igen jutányos áron!
HAMBURGER ADOLF
hölgy-divatárú üzletéből **PEST, urt-utca 8. szám.**
a postapalota átellenében.
Minták kívánat szerint ingyen és bérmentve küldetnek.

207 (43-50)

Rendkívüli!
jutányos áron kaphatók gyönyörű **selyem** és **ruhakelmék**
DÉTSCHY és WEISSBERGER
női divatárú üzletében
Budapest, bécsi-utca 2/a sz.

Minták kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek. Megrendelések gyorsan és pontosan eszközöltenek. 352 (1-25)

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapesten egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

POLITIKAI DIVATOK.

Regény.
Irta **JÓKAI MÓR.**
Második kiadás.
Három kötet. — Ára füzve 2 frt 40 kr.
A népszerű kiadás 84-89. füzetek.

ÚJABB NOVELLÁK.

Irta **LAUKA GUSZTÁV.**
Ára füzve 2 forint.

VEZÉRCSILLAGOK

vagyis **velős mondatok és költői gondolatok honi és külföldi remekírók műveiből**
Második bővített kiadás.
Ára füzve 2 frt., díszkötésben 3 frt.

Kiadja és nyomatja a „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám).

kezdette meg gyakorlatát, s majd ugyanazon évben a lengyel sereghez ment tábori orvosnak, a hol kivált Varsóban bõ alkalma nyílt a kholera, typhus és mindenféle sérülések tanulmányozására. Varsó átadása után egy ideig még az oroszok alatt is szolgált ugyanily minőségben, mig nem 1831 végén Lipésébe térvén vissza, mint privat docens, az egyetemen kezdett előadásokat.

Csakhamar azonban az élet iskolája vette igénybe magát az alig 24 éves fiatal tanárt is. Atyja ugyanis 1833 elején elhalván, özvegyén kívül még négy, legnagyobb részt neveletlen gyermeket hagyott minden vagyon nélkül maga után, midõn aztán a legnagyobb fiura néztek a családfenntartás gondjaira. E körülmény volt az, agy mond rövid önéletrajzában, mely miatt magántanulmányait fõlhagyva, vizsgára készítés és irodalmi mûködésre volt kénytelen adni magát, úgy hogy csak 1839-ben nyerhetett egy rendkívül tanári állomást, a midõn már saját házassága által is még inkább megnövekedett család gondjaira neheztedek rá.

Mint ember így folyvást az élet anyagi nehézségeivel küzdve, mégis tudott időt venni magának, hogy habár önálló tudományos fölfedezéseket nem is, de legalább a tudomány népszerű alakban terjesztésével annál több hasznot tehessen az emberiségnek. Már korábban megjelent „Bonczani kézikönyve” és „Átlása” (melyek mindenike 5—6 kiadású) és számos cikkén kívül első nevezetesebb munkája az „Egészség négy könyve” volt, mely azóta németül 120,000 példányban 10 kiadást ért s több európai nyelvre is lefordított; majd 1855-ben „A jóvõ embere” cím alatt egy Feuerbachól is nagy magasztalással említett, de kevésbé elterjedt munkácskát írt, melyben ép úgy, mint orvosi cikkeiben is mindenütt, a gyógyászatba az u. n. élettan alapok behozatala mellett küzdött, a minek eredménye lett Oppolzernek, a híres bécsi tanárnak, a lipesei egyetemre meghívása is. Késõbb mindinkább a népoktatás felé irányozta munkácskát, s így származott 1865-ben a „Közegészségügy”, mely 25,000 példányban 6 kiadást ért, 1868-ban pedig „Az emberi test szerkezete, élete és gondozása”, 9 kiadás 10,000 példányban.

Utolsó legfõbb örömeinek is egyikét azon hír képezte, midõn affelõl értesült, hogy a kultuszminiszteriumok Ausztriában és Magyarországon is elterjeszték a néptanítóknak között munkáját, s a bécsi világkiállításon a porosz kultuszminiszterium a népiszkolákba szinte bevezetendõnek ajánlotta bonczani mintáit.

Már hosszabb idõ óta jelentkező részint tídõ, részint szembántalmi miatt 1873. tavaszán kénytelen volt elhagyni Lipését, s a thüringiai erdõk illatos völgyeiben keresni tüdõlét; baja azonban, mint elõre érezte, októberre mindinkább erősítve, télire Wiesbadenben volt kénytelen visszavonulni, a hol f. év febr. 19-én egészen nyugodt és vidám kedéllyel halt meg.

A magvak, melyeket Bock csak alig néhány év óta kezdett hintegetni, Németország igen sok részén máris mutatják gyümölcsüket. A józan, egészséges nézetek az emberi test szerkezete és természetéről a legszükségesebb ismeretek egyikét

képezik az emberre nézve, mint már a latin philosophok elismerték, egészséges gondolkodás csak egészséges testben származhatik: „mens sana in corpore sano”! S különös, hogy a kultur Európában századoknak kellett lefolyni, mielőtt eszükbe jutott volna az embereknek, miszerint sokkal közelebb érdekel bennünket saját testünk, sokkal fontosabb ennek ismerete egész jólétünkre, mint a régi királyok viselt dolgai, és mégis mig naponként órákat szenteltünk az iskolákban a mesebeli hõsök és szentek esodatteteinek, vagy Afrika vadállatainak tanítására: az emberi test- s az egészség-tani (hygiema) tanítására nem jutott egy órácska sem. Mintha nem volna ép oly szüksége az ily ismeretekre a közönséges szegény embernek is, mint maguknak az orvosoknak s mintha e tudományok fáradhatlan kutatói mindeddig nem hoztak volna semmi olyat létre, mi az emberiség valódi javára van rendeltetve.

Hogy a régi slendriánt megtörni először próbálta; hogy az emberi élet- és egészség-tant az alsóbb iskolákba is bejuttatni igyekezett; ez Bock Ernõnek oly érdeme, melyet eléggé méltatni csak egy jövõ nemzedék lesz képes, a mely talán már érezni fogja ez eszme jótékony hatását.

Vajha nálunk is, a mi iskoláink körében is, mielőbb termékeny talajra találjanak e magvak, mert ha valahol, akkor bizonyára a mi gyéren szaporodó népünk-nél van szükség ezek üdvös gyümölcsöire.

D. L.

PROLOG

a székesfehérvári színház megnyitására.

Irtá Jókai Mór.

Magyar királyok õsi városa,
Légy üdvözölt! Te, fejedelmek
Lakása egykor, sirtanyája majd —
És koronáknak hû õre megint.

Mert a királyok hamva nem halott:
Belõle nemzedék támad; ebben él;
Fenn küzd a szellem, alkot és teremt,
S az a por ott lenn érez, hisz, remél.

S a szellemnek is koronája van,
Mit el nem ronthat semmi földi vész,
Fõpapjai, — Isten kegyelmébõl,
Kik fölkenik: költõ, tudós, mûvész.

Oh volt idõ, — mi láttuk azt, — midõn
Hazátlan volt és vándor mindenik.
Szívükbe láng: — legtöbb kiége már,
Kik álmukat most ott lenn pihenik.

Fénylettek és elégték! — Boldogok!
Fényük maradt fenn csak s dicsõ nevük:
Milyen sötét volt szenvedésük itt?
Feledve és temetve van velük.

Túrtek szeggyent, nyomort. S becsületet
Szereztek a kigunyolt ügynek itt.
A fát, a melynek földje mostoha,
Égnek növelték hulló kőanyeik. —

Áldott legyen, ki nekik menhelyet
Adott, midõn még nem volt temploma.
A honni nyelvenek a hon szívében,
S a vándoroknak lett hû otthona.

Ki szolt: „e vándorbot kezdedben im
Nem koldusbot, király jogarja ez.
És fõd díszet nem a tövisfüzér,
De a dicsőség diadéjja lesz.”

Ki ajtó tárt eléjük s hõ szívet
S buzgalommal növelte az õvék,
Kinek nevét az emléke szálai
Mûvészetünk nagy lapjára szövék:

„Székes-Fehérvár.” — Üdvözölve légy,
Ki koronázást ünnepsz ma im! —
Elõttem állnak, — régi jó barát! —
Emlékeim s valósult álmaim!

S szép álom, melynek vége soha sincs.
Örökké tart a fényes folytatás;
A mit mi kezdünk, félbe nem szakad:
Ujult erõvel azt folytatja más.

S miként Macbeth királyi rémsora,
Egy fény-alak a más nyomába ér,
Fején aranyál drágább korona:
A koronák közt legfényeseb babér.

Viseld babérod, ifjú ivadék!
Szállj harcra égtõl ihlett viador!
Hadd váljon el a szellem harciban
Ki a vezérõl csillag, ki a por?

Tanuld megérdemelni koronád.
Hódíts, s szeressen, kit meghódítál.
A szellemország tartományiban
A kit minden szeret, „az” a király.

S áldott legyen e szentelt csarnok itt:
Ments vár és templom, kit királyi lak!
Áldott a város, melynek áldozat-
Fillérbõl épült oltárilag!

Dicsõ nép: vedd át hálaszózatunk
A multért! — Üdv kísérje a jelen
Mûvét! — A mit jövõdnek áhitunk:
Az, hogy hazánk örök s boldog legyen.

A kilenczedik.

— Rajz. —

Irtá: Benedek-Büttner Lina.

I.

Forró, száraz nyári nap alkonya volt,
s Buda és Pest úgy tekintettek egymásra,
mint sűrű fátyolon által, mert a gőz, füst
és különösen a fõlszáló finom por, mely
nehézre tette az a nélkül is tikasztó levegõt,
egészen homályba burkolta s akként
tüntette föl a Duna által szétválasztott fõvá-
rost, mintha egyik part a másiktól ködös,
derengõ távolba esnék.

Még a nyári nap égõ sugarai sem tör-
hették egészen át e sűrű porfátyolt, melybe
Pest, mint valami kaczer szépség, oly
érdekesen szeret beburkolózni. Egy-egy
tolakodó keleti szél megpróbálta ugyan
kiváncsian föllebbenteni a fátyolt, de csak
még jobban összekuszálta, a mint nem bírta
elragadni, s ez ügyekezten gyõngé fejét
a Gellért-hegyhez títotte, mire az agg Gel-
lért úgy visszalökte, hogy a bamba szél
megijedve forgott ides-tova, míg aztán
könnyű lábakkal hõbortos keringõt kezdve,
forogva tánczolt a csendesen rezgõ folyón
át Pestre. De ez a gyermekes, könnyelmű
játék nem tartott soká, mert egyszerre
csak megjelent zúgó szárnyakon a haragos
vihar, mint valami hatalmas zsarnok, a ki
hosszas távollét után hazatérve, minde-
nívé oda ront, mindent megvizsgál, kiku-
tat, hogy dorgáljon és büntessen.

Elõször is stívõlve rohant végig az
utczákon s ott a régóta gyõngéd gondtal
rejtegetett szemetet és port fölkaavarta s az
emberek szemébe esapta; összezuzta, le-
szakította a nyitva hagyott ablakokat,
ajtókat; beordított a kéményeken s az
épen utra készült füstöt visszakergette a
konyhákba; aztán durván megtaszigálta,
fellekõdöste az utcánjárókat, kik nem bír-
tak elég gyorsan kitérni utjából; majd
zúgva hasította végig a Duna vizét, mire
a folyam élesen sivitva hányt a föl hajjait;
megrázta a lánczhidat, hogy az zörögve
ingott rendületlen oszlopain; s össze-vissza
rángatta a partokon végig kikötött hajó-

kat, mire azok, mint jászolhoz kötött s
megriasztott óriási állatok, hánykódtak a
hosszu kőteleken.

S mikor e vad zsarnok kiühöngte
magát ide lenn, akkor neki fordult a fel-
hõknek. Órult sebességgel kergette min-
den oldalról az égen szétszórva kényelmes-
en uszó világos föllegeket, s vad dühvel
korbácsolta föl a hegyek tetején lomhán
heverõ sötét nehéz felhõket, s úgy úzte
maga elõtt ki a nyílttérre, hatalmas esat-
ára, — »égi háborura!»

A magasban uszó könnyű fellegek
ijedten menekültek a durva támadás elõl
láthatár legszélére, de a nehéz sötét felhõk
mely morgással fogadták el a kihívást s
épen a fõváros fölött torlódtak össze.

Ekkor a vihar port, szemetet hányt
feléjük a magasba, mire azok haragvó
dörgés közt zúgó záporral verték le a port
vissza a földre; de a vihar megrohanta a
sűrűn hulló esõ-cseppeket is, és hajtotta
széltébe maga elõtt s oda csapkodta a há-
zak falához, a sziklákhöz, s behordta az
ajtókon, ablakokon, s a verandák és bolt-
ernyõk alá

A mindenkor körültekintõ nap, ki
mindenkivel békében kíván maradni, e
garázdálkodáshoz is szemet hunyt; s mert
ez idõben már nem oly kíváncsi, mint
hajdan Gibeon fölött, azért nem is várta
meg a harc kimenetelét, hanem sietett
összeszedni arany sugarait, melyekkel
annyi rútat és szépet borít el itt kápráz-
tató fényzúzással, — most az öreg gyorsan
összegyűjtötte szétszórta sugár-kincseit s
elrejtözött velök biztos helyre, a távol he-
gyek mögé.

Az akkor beállt sötétben az elemek
még dühösebben rohantak egymásnak,
valóságos chaosban kavargott a föl-fölezi-
kózó tüz, az omló víz a dörgõ, zúgó, sivitõ
légben, s még a föld sem maradt csupán
szenvedõleges szereplõ e küzdelemben,
mert helyenként kékes-fehér villamos
fényt lövelt föl a magasból le-lecsapó vil-
lámok felé.

A Duna ezalatt háborogva hánykódtott
ágyában s zuhogó hullámaival verte a
partokat, míg a folytonosan megvilágított
Szent-Gellért úgy állt a villámok sajátos,
mesés égfényében, mint egykoron a Sinaï
hegy, a midõn ott az »Urc a tiz-paran-
csolatot átadta Mózesnek a mennydörgés
harsonái között.

De végre éjfélfelé kifáradtak a küz-
dők; bár a vihar még koronként fölker-
kedett s dült-fült kissé, mintegy csak
sajátmagának, mert már senkinek nem
árthatott, s majd elcsendesült, meg-meg
fölzúgott, mire a fáradtan távozó felhõk is
vissza-visszafeleltek haragos mély mor-
gással, mintha most már csak az utolsó
szó fölött vitáztak volna.

II.

Reggelre aztán már alig maradt nyoma
a nagy »égi háborúnak«, — s a derûs ég
s a tiszta üde föld oly nyájas mosolylyal
tekintettek egymásra, mint a hogy a szép
Kerenyei s bájos neje szoktak egymásra
szerelmesen, édesen mosolyogni olyankor,
ha a világ elõtt teljes díszben megjelennek,
miután otthon a boldog házasságot zártkõ-
rében épen azelõtt a tényérokat s pohara-
kat dobálták egymás imádtott fejéhez. —
E napsgarasz még reggelben már nyoma
sem volt az éji rémületnek, égen fény-
szelid béke terült el, — semmi neheztelés,

semmi harag; átlátszó mosoly, ragyogó
vidámság mindenfelé.

Az emberek örültek a tiszta, megmo-
sott utczáknak s ritka élvezettel szítták az
éltető friss levegõt; a szétválasztott fõváros,
e két egység, szokatlanul bizalmasan néz-
hetett egymásra, mert a sűrű porfátyolt,
mely különben Pestet mintelmosódó köd-
képet tünteti föl, most a vihar széttepte s
a zápor elmosta.

A közönség ugyan még néhányszor
megkapta az elzúgott vihart, a mennyiben
a lapok újdonsági rovata megtelt az »égi
háboru« harczéri tudósításaival, melyben
híven regisztráltak az áldozatul esett
kalapok és házfedelek, s a bedült falak és
kémények; s egyuttal condoláltattak a
betört ablakok és orroknak, s hû száma-
dás volt téve a fölõl, hogy hány esernyõt
ragadt el végkép a fergeteg s hányat
tett hivatása teljesítésére az által képte-
lenné, hogy egészen kifordítva, égféle-
nyilõ tulipánmá alakította át. Mind a
tulságos hírek mellett, — melyekbõl a
legártatlanabb olvasó is tisztán kivonhatta
magának ama morált, hogy a dühöngés
nagyban, kicsinyben egyaránt kártékony
— az egyik lap egy hajóról is tett emlí-
tést, melyet fõm a margitszigeti hídnál a
fergeteg fölborított, de szerencsére mind a
nyoloz embert, mely rajta volt, sikerült
kimenteni; némelyek ugyan azt állítják,
hogy tán kilenczen lettek volna, de ha
ugy volt, akkor bizonyíthatóan a kilenczedik
is megmenekült, s valamely gõzös, vagy
hajó menhelyt adott neki.

Néhány napig aztán egymásután ismé-
telték a lapok ez újdonságot, csupán annyi
változtatással, hogy már akkor biztosan
tudták, miszerint a fölborult hajóról csak
ugyan kilenc ember esett a Dunába, s
csak nyoloz menekült meg, a kilenczedik
oda veszett.

S miután így minden érdekes el lón
mondva a borzasztó viharról, elhallgattak
rõla, hogy más újabb eseményrõl beszél-
jenek, — és azt, a kit az eszeveszett har-
gos zsarnok menthetlenül bele vetett a
háborgó folyóba, ama kilenczediket
ugy elfeledték, mint a hogy elsözték szé-
pen feledni ama névtelen ezereket is, a
kik az emberi hatalmasok csatáiban elvesz-
nek s a kiket aztán a helyreállt béké-
ben mindenki óvakodik sokat emlegetni,
nehogy azok emlegetésével megzavarják
az általános dísz-mosolygást, melyly a
hatalmasok lecsendesült haragját mindenki
ugy siet örvendezve üdvözölni . . .

(Vége követke.)

A tepli monostor.

Marienburg, aug. 24.

Mielõtt elhagynám ezt az unalmas és mégis
különféle csöndes mulatságok tanyáját, el nem
mulasztatom, hogy a napokban tett új kirán-
dulásom élményeit ne vázoljam. Egy fürdõ-
vendég sem mulasztja el, ha csak teheti, hogy a
tepli monostort meg ne látogassa, melynek bir-
tokába tartozik — mint már elõbb is említettem
— Marienburg. Maga a monostor ide körülbelül
másfél vagy két órányira van; utja részint fel-
hõkig nyúló fenyves erdõk közt, részint piros
bogyós fasor közt halad. Az itt lakók szerint
roppant uradalom ez, fehér papok birtoka, kik
nem mondják meg birtokuk kiterjedését. Annyi
bizonyos, hogy Csehországnak lelkét nagy részt
papok bírták.

A tepli monostor négy négyszög épületbõl
áll. Az elsõ udvarba egy oly tornyos kapu visz-
be, melyet Magyarországon és Erdélyben itt-
ott kisebb városok elõtt most is lehet látni. Ez
udvart gazdasági épületek körítették, míg a ka-

puval szemben az óriási templom homlokzata
van és a zárdának egy része. A templom mel-
lett jobbra nagy folyosó vezet a roppant épület
belsejébe, mely valóban bámulatra ragadja a
szemlélet. A társaságot, mely oda gyúlt, a
szerzetnek egy idõsebb tagja igen szivesen fo-
gadta, s rögtõn két földszinti terembe vezetett
bennünket, mely részint könyvtár, részint phy-
sikai, csillagászati mûszerek tára. Azon kívül van
bennök ásvány-, csiga- és madárgyûjtemény és
számos régi remek festmény. Legnevezetesebb
könyvük egy vulgata, mely az elõadó szerzetes
állítására szerint 700 éves irrott könyv, szent
Hyeronimus fordítása. Itt örzik továbbá Tilly
levelit és naplóját, melybõl minden áron meg-
akárják czafolni a világtörténelemnek Tilly
vandálismusról szóló állításait. Itt láttam egy
217 kötetbõl és egy 98 kötetbõl álló mûvet,
mely utóbbi többnyire a szentek életrajzát tar-
talmazza. Innen mentünk a templomba, hogy
ne tudjuk hova lépünk. Óriási goth épület ez;
hajóját egy-egy oldalon nyoloz márványfal
körülvevett nagy oszlop tartja, s minden oszlop
lábánál egy-egy kis oltár van. A fõtér három
részre oszlik: a fõoltár és az alapító sirboltja;
azután a szerzet tagjainak s a hívek székei. A
mi itt fából látható, mind faragványokkal van
diszítve. Az aranyozás pedig oly pazar, hogy
mint nem szakértõ meg sem bírom ítélni, mely-
nyi kincs rejlik ott. A boltzat 300 éves, bib-
liából vett freskókkal van teli, s oly elevenek
színei, mintha tegnap végezte volna h: a
mûvész. Orgona csak három van. Kettõ az ol-
tár mellett fent jobbra-balra és egy a rendes
helyen márványba állítva, dúsan aranyozva. A
középen egy három önlõ is magasabb aranyo-
zott feszület. Csoda, hogy az aranytól és pom-
pától meg nem vakul az ember itt. A fõoltártól
kifordulva, a jobbszárnyon van az alapító sirköve
a falba állítva s a fölött élete végérõl egy freskó;
ugyanott egy martyr üvegszekrényben, kitudja
mennyit érõ drágakövekkel fölezcizomázva. A
balszárnynon szintén egy hasonló martyr.

Szíves vezetõnk innen a szerzet tanáster-
mébe vitt, melynek közepén az alapító bronz
szobra fekszik egy ércz ravatalon. Állítása
szerint e szobor azelõtt masszív ezüstbõl volt
(mely lehetett egynehány máza), de biz azt
Ferenz császár elvette és pénzzé verette az I.
Napoleon ellen folytatott háboru alkalmával.
Midõn kijöttünk, mondá, hogy ez azon hely, a hol
hibának nem szabad történni. Ugy légyen.

Azután megnéztük a két refektoriumot,
egyik földszint, a másik pedig az emeleten van
gyönyörű freskókkal diszítve Fuchs mûvész
ecsetjével. Ha e képeket körülnézünk akarna
valaki leírni, nem kis tanulmányt kellene rá-
juk fordítani. — A folyosókon, melyek közt
nagyon könnyű volna eltévedni, a volt praela-
tusok arczképei függnek.

Végre egy házi könyvtárba jutottunk, hol
a jelen volt férfiak egy lapra írták neveiket em-
lékül. Azután kedélyes papunk tudtukra adá,
hogy most már nem tathat egyebet, mint az
ajtót, melyen kijuthatunk a kolostorból. A tár-
saság habozva indult kifelé; azt hiszem, szive-
sen tette volna meg e körutat még egyszer.

Midõn az udvarra kitértem, sajátságos érzés
lepett meg, eszembe jutván a monostor alapí-
tásának története, mely tanúságot tesz arról,
hogy mily befolyást gyakoroltak a vallási esz-
mék és általok a papok egy a hatalmas gazda-
gokra, mint a szegény nepre; minek folytán
nemcsak lelkiismeretüket uralták, hanem vagy-
onukat is hatalmukba kerítették.

Hroznata, cseh herceg, roppant birtokok
és kincsek ura, már 1196-ban megépíttette e
templomot és zárdát, azután a keresztes hábo-
rukba ment, hol vitézsége által kitüntette magát.
Midõn onnan visszatért, miért, miért nem, beál-
lott fehér papnak, s várát, mely Tephhez közel
volt, annyira szétromboltatta, hogy most már
helyét sem találják. Mindenét az alapítványnak
adta, praelatust kért magának, s õ mint egy
közönséges frater élt vala haláláig. Azt mond-
ják, hogy minden áron martyr akart lenni, s így
jutott Karlsbadba menetele alkalmával, hová
fõnöke kirendelte, régi ellensége a kinsbergi
vár urának, egy rabló lovagnak hatalmába, ki
bebörtönöztette és éhen halatta meg 1217 július
havában. Hogy vajjon nem a praelaus akarta-e
láb alól eltüntetni, arról hallgat az irás. Az egy-
ház a beátusok közé sorolta. Harmadik praee-
latus a herceg komornyikja volt, ki urának
életét megíratta.

A zárda több ízben földulatott, de a templom oly erős épület, hogy azt az idők viharai meg nem ingathatták.

Még egy másik roppant zárdát is építtetett ez a kegyes herceg Pilzennél apácák számára. De azokat II. József császár kiugratta onnan és hg Turn-Taxis vette meg lakóhelyül több millióért.

Utunk visszafelé kellemetlen volt, mert már itt meglehetősen kemény és hideg szellők fuvallnak. Hanem még sem riasztott vissza, hogy az utba eső Pot-horn sziklacúcsra föl ne menjek, mely 2356 lábnyira fekszik a tenger színe fölött.

Epen a nap

— — lemenőben

Tűzet rakott a felhőkben. (Arany.)

És a látvány, mely szemem előtt elterült, több perczig bűbajos igézetével megámitott. Ilyen lehet a tarpeji szikla, melyről a római nép hőseit letaszította. Óriási láthatár. Északról a szász hegyek, nyugotról a bajor hegyek, délről a nagy cseh erdő képezik határát. Alattam messze elterülő fenyves, közte számos tavak fehér tükre, melyekből veszi eredetét a Karlsbadnál folyó Tepl vize. — Mig merengtem, lassanként növekedett a távoli köd; önkéntelen megindultam lefelé, képzetelemben egy óriás világ terült el, s mire elértem, minden, minden eltűnt, s a roppant sziklahalmaz aljában olyan piczinke voltam, mint egy porszem. Pásztói.

A természetvizsgálók győri nagygyűlésének kirándulási helyei.

I.

A magyar-óvári felsőbb gazdasági tanintézet.

A magyar-óvári felsőbb gazdasági tanintézet, mely a magyar orvosok és természetvizsgálók ez ideig nagygyűlésének egyik legfőbb kirándulási tárgyát képezte, azon régebbi országos intézeteink közül való, melyekre méltán büszke lehet hazánk, mivel általa nemcsak azon nevezetes tény tűnik szemünkbe, miszerint Magyarország a felsőbb gazdasági tanügy terén épen egykorú Németországgal, a mennyiben mind a híres hoheneim, mind a magyar-óvári gazdasági tanintézet egy és ugyanazon évben, t. i. 1818-ban keletkezett; — hanem egyszersmind oly intézetet is bírunk benne, mely méltán megállja a versenyt az e szakbeli külföldi hasonló tanintézetekkel.

Magyar-Óvár, mely előbb az Árpád-ház, majd aszt.-györgyi grófok, majd a szerencsétlen II. Lajos nővére, Anna után I. Ferdinand birtokába jutván, ez időtől fogva folyvást királyi javadalom volt; ez uton 1766-ban Mária Terézia egyik leánya után Albert szász-tescheni herczegnek esett osztályrészül.

Ép ennek folytán a nemes gondolkozásu herczeg a Magyarországon töltött kedves napok emlékéül és a magyarok iránti ragaszkodása jeleül, affélő kérvény tanácsot Wittmann Antal joggyűri meghatalmazottjától, hogy mit tehette legjobbat e tekintetben: ennek javallatára és tervezete szerint alapítá 1818. okt. 25-kén az

I. Ferenc császár által is megerősített felsőbb magán gazdasági tanintézetet.

Az intézet tehát, az alapító levél világos szavai szerint („in contestationem amoris sui erga Hungarum Nationem, et in emolumentum Regni Hungariae“) tisztán a Magyarország kedvéért és javára alapított, s eleinte a nezsideri uradalom 2000 frt jövedelmén kívül, a főherczeg által körülbelől még 6000

LÉBÉNYI TEMPLON.

MAGYAR-ÓVÁRI FELSŐBB GAZDASÁGI TANINTÉZET.

frttal segélyeztetett évenként. Utána ez intézet 1822-ben előbb Károly főherczegre, az asperni győzre, — majd 1847-ben a m.-óvári uradalom jelenlegi birtokosára, Albrecht főherczegre szállott, s az előbbi által folyvást 7000 forinttal segélyeztetett évenként.

1848-ban az intézet tanárai közül csak 1, növendékei közül pedig szintén csak 3 maradván meg, 1849-ben az intézet bezárattott, mig nem

1850-ben a bécsi kormány, mint állami tanintézetet újra megnyitni ohajtván, Albrecht főherczeggel szerződésre lépett, ki a nezsideri kuria jövedelmének fejében kötelezte magát évi 800 frttal segélyezni, a mi az urbéri papirokkal együtt 1400 frtra szaporodott, míg az intézet, a kastély, kert és földekért 3000 frt évi bért fizetett.

Igy maradt aztán az osztrák földmívelési miniszterium vezetése alatt 1869-ig, a midőn több évi előleges tárgyalások után 147,000 frt értékben a magyar kormánykának átadott, és legnagyobb részt új tanárokkal a magyar és német nyelvű elődással újra szerveztetett. Az intézetben az 1871/72-ik tanévben működött 8 német s 7 magyar előadású tanár, növendékeinek száma ugyanazon évben volt Magyarországról 88, Európa többi részeiből pedig 62, tehát mindössze 150; van egy 347 holdra terjedő gazdasága, 10 hold kísérleti, s 12 hold fűveskertje, és többféle nagybecsű gyűjteménye. Magának a tanintézetnek s gyűjtemények és szertáraknak helyiségeül a képünkön látható ódon kinézésű régi várkastély szolgál, melynek hajdanta vízzel borított sánczaiban ma kedves gyümölcsfák diszlenek, míg a bástyák üregei pinceraktárakul szolgálnak.

Remélhető, hogy azon átalakítás, mely az eddig inkább német jellegű kitűnő intézetet 1869-ben a magyar kormánykának átadásával nemzeti irányban megkezdett: a jelenlegi földmívelési miniszter urnak újabb kezdeményezett reformjai által igen üdvösen fog tovább fejlesztetni, és e nagybecsű hazai intézetünk, melynek kitűnőségére épen Magyarországnak van legnagyobb szüksége, a megérdemelt fölvirágzást minden tekintetben el fogja érni.

II.

A lébényi templom.

A természetvizsgálók azon osztálya, mely a régészet iránt érdeklődik, a mosonmegyei híres lébényi templomot is meg fogja tekinteni, a hazánkban fennmaradt műemlékek eme kiváló nevezetességét, melynek jókarba helyezése mind az országgyűlés szavazott meg összegeket, mind pedig maga a megyerajta van, hogy a fölsőleges vakolatoktól és gondatlan javítások torzításától megtisztítva, szép idomzatait ismét visszanyerje.

A templom a román építészlet egyik műve, s azon bazilika alakot tünteti föl, mely régi templomainknál sokszor előfordult, s melynek határozott nyomait a budavári Mátyás-templomnál is kiderítették a megindított vizsgálódások. A templom ugyanis három hajóra van osztva: kettő oldalt, egy pedig közepben, s e középső a két oldalhajó fölött magasra kiemelkedik. A budavári templomot ért viszontagságok e középső hajó kiemelkedő részét eltüntették, de a lébényi templom teljes épységben szemlélhető az.

Melyik évben épült a lébényi templom, arra határozott adataink nincsenek. A régi sz. Jakabhoz címzett Benczés apátság volt, mely 1202-ben alapított. A templom faragott kövekből épült s falai most is teljes faragjuk

Nyugati részén van a két torony s e közt a főbejárat, félkörívű boltzattal, melynek oszlopzatai a XIII. században szokások leveles díszítvényekkel ékítvék, s emlékeztetnek a bécsi sz. István-templom hátsó kapuzatára, mely szintén román-kori. Átalában templomunk minden részében, az ablakok alakjában, az oszlopzatok díszítéseiben mindig tisztán nyilvánul a román stíl, s csak itt-ott, a templom belsejében találkozunk a góth izlés meg ki nem fejtett nyomaival.

A templom belseje, melynél az oldalhajókat oszlopsorok választják el a főhajótól, keskeny, magas ablakokon át nyer világosságot. A tatarok pusztításainak sok nyoma látszik rajta, de legtöbbet rongtott az 1841-iki tűzvész, mert ezután javították ki stíl-ellenesen.

Az ország háza — vakációkor.

(Karezzolat.)

Böles rendelése az a sorsnak, hogy a hon atyáit ugyanakkor eresztik haza, mikor a hon

emancipátor egész padját szebbnél szebb vázsonceléd-képviselők foglalják el, nem különben Zsedényi Ede helyének környékét, a ki Majorossal ellenkező oldaláról híres. Sőt uram fia! már a miniszteri vörösbárony karszékekbe is befészkelte magát a nőemancipáció. Tehát Magyarországnak asszonykormány van. (A mi különben nem is olyan nagy baj, igaza levén amaz angol államférfiúnak, a ki azt állította, hogy jobb, ha asszony van a kormányon, mert akkor férfiak kormányoznak; míg ellenkező esetben az asszonyok.)

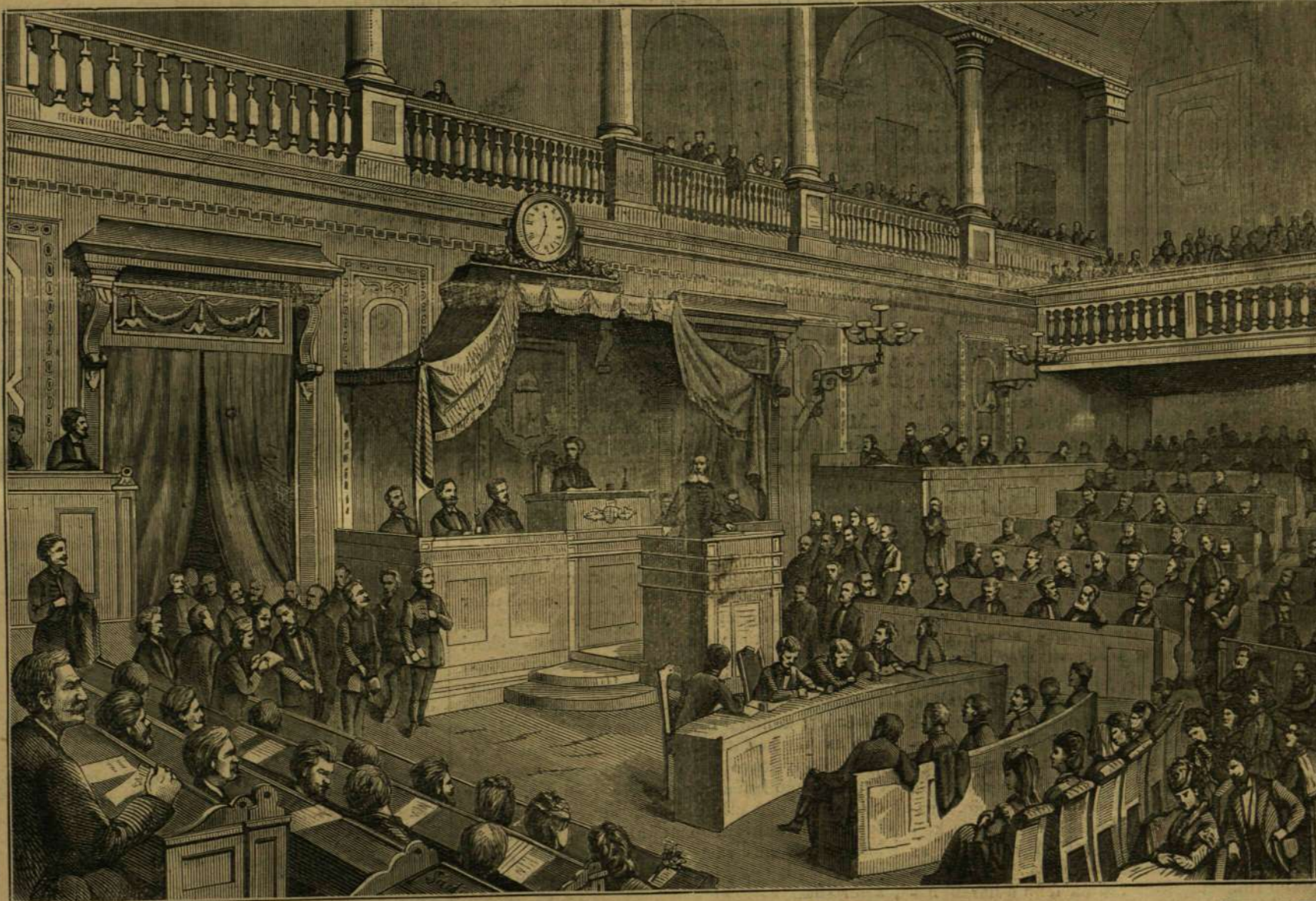
S minthogy a gyöngédebb nem előtt nem az utolsó qualificatio az ifjuság és férfui szépség: vajjon ki csodálkoznék rajta, hogy ennek az asszonyokkal vegyes parlamentnek oly ifjú és oly csinos elnöke van, minő Molnár Aladár! Ott ül délczezen a galamb-fehér Perczel Béla helyén, előtte a minden nyelveket elnémitő nyelvű elnöki ostengetyű. Jobbra-balra tőle a jegyzők, szép és daliás a legtöbbje, hogy még gr. Zichy Ferraris Viktor se külön.

Jobbra és balra érdekes, intelligens, ma-

nyitására. Arcza kedélyes kifejezésű, mintha visszfényelne növendékei ártatlan kedélyének. Vele tart Simay István Aradról. A régi jó táblalibrák közül való alak, ki jussait nem hagyja. Sokszor beszél és — mindig okosan.

Aztán jön a balközép. Ennek tagjai: először is maga az elnök, Molnár Aladár. Esze idősebb, mint kora, tapasztalása sok, ismeret-köre széles, sokat tud és szíve olyan, hogy érzi is, a mit tud. Péterffy és Róth Vilmos igénytelen alakjaiból senki ki nem nézné, mennyi szellemi kínos rejlik bennök; a bumfordi György Aladárban, a „Hon“ tanügyi viz-zavarrójában pedig mindenki inkább gyanítaná a romboló petroleurt, mint a ki építeni akar. Tüskés kefehaja az égnek áll s amnyiből eredetibb Petőfinél, hogy nemcsakohgy nyakken-dőt nem visel, de ingét is resteli begombolni. Egy kis Diogenes, ki gyalog utazta be Európát (még pedig lámpa nélkül). A ki nem beszélt vele, nem adna a tudományáért egy fületlen pitykét, pedig az a nagy buksi fej ott a nyakán egész kapitolum.

Jön aztán a középpárt. Ennek jelenté-

A TANÚ-ÖTÜLÉS A KÉPVISELŐHÁZ TEREMÉBEN.

csemetéit. Igy történik aztán, hogy mig oda haza az ország gondjait az ország reményei üzik el a honatyák homlokáról: az üresen maradt törvényhozási terem megtelhetik azokkal, kikre a haza reményei bizva vannak, s kik idejöhetnek — vakációra. Quem dii odere, annak még a pihenése is munka.

Az országház terme megteklik idegen arczokkal, képet cserél az egész tisztelt ház, s ha valamely orthodox képviselő, nem tudva az előzményeket, ilyenkor lépne be a terembe: összecsapná kezeit ijedtében, azt gondolva, hogy a törvényesen választott tisztelt házat az alatt, mig ő odajárt, talán bizony széjjel ugrasztotta valami frís ribillió, s ez, a mit most maga előtt lát, talán valami magyar constituante, vagy tán maga a debreczeni parlament, vagy, uram bocsá! talán még ennél is kuruczabb valami, bizonyosan a magyar kom-mün, mert különben mit keresnének itten azok a tunikás, sinyónos női képviselők, ha nem ruházta volna őket föl celekvő és szenvedő választási joggal a magyar internacionale.

Igen is, Majoros István, a magyar nő-

gyar arczok. Még a ruhája is magyar a legtöbbnek. Érdemes szemlét tartani fölöttük.

A szélső baloldali vezére Rill József. Hallgat, mint Cassius s ez a hallgatás félelmes Caesarnak. A kik ismerik, azt mondják, hogy ravasz. Valóságos Miletics, tanár-kiadásban. Ó az engesztelhetlenül vörös párt feje.

Mindjárt mellette Schneider István ül. Megismerni a bajusza állásától, hogy Pécsre való. Nem jó volna a markába kerülni, mert drabális és kemény legény, Mokány Bercei Kis Miska csak hozzá.

A ki alvezérséget vitássá teszi, az Fuchs Ádám. Ez is Pécs környékére való, bányatelepi. Szikár, veres ember.

Ezek az egész heves vita alatt alig szóltak valamit. Politikájok inkább passiv. Csak egyszer szavaztak, föllálva hatan. Láthatatlan fejük Schwarcz Gyula, az in petto kultuszminiszter, ki szinte ott van valahol, de nem tudni hol?

Következik a „méréselt szélőbal.“ Mert van olyan is. Vezére Nagy József, aradi tanító, jó táplált öreg ur, ki ugyan rossz argumentum lenne a tanítók nyomorának bizo-

kenyebb tagjai: Szász Domokos, kolozsvári lelkész s az ottani Fröbel-intézetek teremtője; erős hang és alak. Mellette baj-és munkatársa Szabó Endre, kolozsvári kisedőv. Majd dr. Emericzy Géza tűnik föl, ábrándos kék szemével, melyhez ennek előtte még hosszan lefüggő Krisztus haj is járult. Intelligens, sokat tanult ember. De mikor előlkölt, még Bánó is megszajnáta volna, pedig az ugyancsak rosz elnök.

Hát job b old al nincs is? Hej dehogya is nincs! Hát Szász Károly mit vétett? A kit majd mint papot vagy tanárt vagy képviselőt, majd mint poétát és műfordítót, majd mint matematikust vagy hírlapírót, majd mint akadémiát vagy Kisfaludy-társasági előadót, majd mint tanfelügyelőt vagy osztálytanácsost látunk működni, egyszóval minden, — persze jó és hasznos értelemben. Megbecsülhetetlen ezermester.

Erős pártefe Bírány Ignác, csurgói képezdei igazgató. Sovány, barna, alacsony ember, kissé böbeződű, de maga a megtérsült nyájasság.

Majd ki is feledtük volna a szélső jobb oldalt. Pedig hát még ez is van. Megérdemel-

nők, hogy feledékenységünk miatt ránk vonjuk haragját tiszteletes Karancsi Dániel urnak, a ki különben hőmezővársárhelyi református lelkész, s azért esik ebbe a kategóriába, mert ő volt az, a ki a tankönyvek megírtására főképp a papokat mondá illetékeseknek. A ki közpöcs kerek termetéről itélne meg, megesküdnék rá, hogy véresszájú demokrata.

Hát Györfly Dániel mit vétett? Esztergomi szélet hozott magával, de azt oly színporkázó rakétákkal tudta kieresztetni Aeolus barlangjából, hogy pattogó élezeit még az is megtapsolta, a kire elűtötte. Ajánljuk a „Mátyás deák” szerkesztőjének.

Volt aztán még egy pártokon kívül álló párti is: az öreg Tavasi. Képmunkán ott látható a szövegen. Szép alak, meglátszik rajta az egykori honvéd. Hőféhér szakállá hosszan hullamzik mellére s próféta külsőt kölcsönöz neki.

Ime ezek voltak az idei tanító-gyűlés kiválóbb alakjai. Isten segítse őket nehé munkájokban s engedje, hogy jövőre futó karezoletok helyett teljes arcképeket közölhessen felőlök a „Vasárnapi Ujság”

A harangokról.

Az érczharangok használata már a legrégibb hajdanokban ismeretes volt; tanuskodik erről a szentírás legrégibb könyveinek, t. i. az ó-testamentumi részeknek több arra vonatkozó verse, a melyeknek értelme szerint a főpapok templomi ruháikon arany kisharagokat (csengtyüket) hordoztak. A görög katonaságnál szintén használatban volt egy kis kézi csengetyű, melylyel a kiállított ökrök ébredésétől szoktak bizonyosságot szereznük maguknak. Az éjnek bizonyos óráiban egy újrát látogatott meg minden órállomást, s onnan tudták meg, hogy az ökrök melyik állomáson vannak ébren és melyiken aludtak el, hogy ez utóbbiak csengtyűikkel az újrát csengetyűjének hangjára mindenkor felelni tartoztak. Továbbá a görögöknek a halottas menetek élén egy harangvívő férfi lépdelt, részint azért, hogy az ácsorogók közt utat csináljon, részint pedig azért, hogy Jupiter papját előre figyelmeztesse, kikről azt hitték, hogy a holttest látása megszentelenné állásukat; a bűnösöket is harangsó mellett vitték ki a vesztőhelyre, hogy a népet a látásuk által okozandó baljós-latu benyomástól megkímélhessék.

Arról az időről, a mikor a harangok a régi, kezdetleges alakjából a jelenleg használatban levő nagyobb s már bizonyos meghatározott helyeken álló harangok kifejlődtek, nincsen biztos tudomásunk. Mondják, hogy vallási célokra legelőször időszakunkunk 400-dik éve körül Paulinus nolai püspök kezdte használni. Némely krónikárok tudni akarják, hogy az eredeti apró csengetyűknek harangokká nagyobbításá szintén az említett püspök kezdeményezésének tulajdonítandó, hanem kétséghozhatóan az az előbbi, sem az utóbbi állítás nincs bebizonyítva. Annál biztosabb tudósítás maradtak fenn a harangoknak Angliába történt beviteléről valami 300 vagy 400 évvel azután, s ezidőtől kezdve a XIV. és XV-dik századig a harangöntés oly nagy tökélyre jutott, hogy e fontos mesterségen — művészetnek is bátran mondhatnók — a későbbi kor sem talált sok javítani valót.

Nem czélunk a harangöntés módját az alkalommal hosszasan elbeszélni; olvasóink közül keveset érdekelne az. Legyen elég annyit megjegyezniünk, hogy a legtöbb harang rézből, czinből, horganyból (czin) és ólomból áll, mely különböző anyagok természetesen bizonyos meghatározott mennyiségben vegyítendőek össze, hogy a haragnak kellemes hangja legyen. Sok régi harangba ezüstöt, sőt még aranyat is vegyítettek, abban a hiedelemben, hogy e drága érczek a haragnak csengő, szép hangot kölcsönöznek, a mit azonban igen sok szakértő határozottan kétségbe von. Azokat, kik a harangöntés művészetét annak költői oldaláról szeretnék ismerni, talán fölsősleges is volna Schiller gyönyörű „Harangdal”-ára (Das Lied von der Glocke) figyelmeztetnünk, miután e szép költemény, mely magyarul is le van fordítva, világszerte ismerik.

Rége óta a harangokat nemcsak nagy tiszteletben, hanem ama sötét, babonás idők

fölfogásához méltóan — mondhatni — valóságos imádásban részesítették. Nem elégedtek meg annnyival, hogy miként az isteni tiszteletnél használt egyéb tárgyakkal tették, még a nevét is határtalan tisztelettel környezték, hanem a csodaképvél, hiszékeny nép a maga beteges képzelődésében valóságos varázserővel ruházta föl azt. A püspök által megszentelt harang képes volt a levegőből a gonosz szellemeket kiűzni, a vihart lecsöndesíteni, atüdvészt elfojtani, sőt még nevezetesebb csodákat is véghez vinni. Ez a hiedelem magukon a harangokon is csakhamar kifejezést nyert a következő s azokhoz hasonló föliratok által:

„Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango.“ („Hívom az élőket, siratom a halottakat, megtöröm a villámokat.“)

Vagy pedig:

„Laudo Deum verum, plebem voco, congre-go clerum; defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro!“ („Dicsérem az igaz istent, hívom a népet, összegyűjtöm a papságot; gyászolom a halottakat, szétoszlatom a ragályt és emelem az ünnepélyek díszét.“)

Wynkn de Worde régi norman krónikás „Arany Legendája”-ban következőleg emlékszik meg a harangról: „Beszélik, hogy a gonosz szellemek, kik a levegőnek birodalmában élnek vala, szörnyen megrémültek, mikor a harangok zugását hallották; s ez az oka, hogy valahány-szor nehéz idő fenyeget és nagy szélvizek és viharok dühöngenek, mindig meg szokták huzni a harangokat, hogy a fékezvett gonosz lelkek megrémüljenek és elvonuljanak és a vihar ordítását megszüntik.“

Az ünnepélyes lélekharangot nem csupán azért csendítették meg hajdan, hogy a népet imára hívják föl az elköltözni készülő lélek üdvösségéért, hanem azért is, hogy elűzhessék a haladókól ágya körül ólálkodó gonosz szellemeket.

Még néhány sort igatunk ide ama könyv-nyen hívó, babonás régi kor egyik krónikájából s azután a multból visszatérünk a jelenkor nevezetesebb harangjaihoz. A krónika így szól: „Mikor II. Klothar, Franciaország királya (Kr. u. 615-ben) Sens-ben, Burgundia egyik városában volt, az ottani Szt.-István-templomban egy harangot hallott, melynek hangját úgy megszerette, hogy rögtön elrendelé a haragnak Párisba leendő szállítását. Azonban ez a királyi parancs sehogy sem volt inyére a sensi püspöknek és a harang is annyira rokonszenvezett a püspökkel, hogy Párisban csakhamar elvesztette minden hangját. Mikor a király ezt megtudta, rögtön visszavitteté a harangot egykori helyére, mikor aztán — csodálatos még mondani is! — a mint közeledtek vele a városhoz, lassanként teljesen visszanyerte eredeti hangját és elkezdett kongani oly hatalmasan, hogy Sens-ben is meghallották, noha még valami négy mérföldnyit távolra voltak a várostól.“

Miután így a harangok történetét, habár csak futólag, áttalantottuk, mintegy önkény-telenül keletkezik bennünk a vágy, hogy a harangöntés művészetének nagyobb szerű remekei fölött is egy kis rövid szemlét tartani meg-kísértsük.

Nagyság tekintetében a moszkvai óriási harang jelentékenyen túlhaladja összes társait. Tömegére nézve valóságos király a többi harangok közt, de hangját, elég sajnos! — nem hallotta soha senki. Több, mint valószínű, hogy hangja nem is volt soha, minthogy a kettős hasadás egyik oldalán s a hasadás következőben anyaga egy jó darabjának kitörése, állítólag még az öntés alkalmával, de mindenestre olyankor történt, mikor az állványra emelni és így hangját megpróbálni meg sem kísérhették. Egy időben évekig tartá magát az a mende-monda, hogy e nagy harangot sikerült állványra emelni és minthogy természetesen sokkal nehezebb volt, mintsem a többi harangok módjára lehetett volna vele harangozni, oldalán egy akkora kalapácsal kongatták, hogy annak mozgásához mindkét felől 12 erős ember volt szükséges. Hanem az állványok utoljára meggyengültek s a harang a földre zuhant és ekkor esett volna oldalán az a repedés. Mind e közsa tudósításokat azóta sokszor szelnek eresztették s ugyanannyiszor meg is csafolták, még pedig oly hatalmas érvekkel, hogy ma már csakugyan nem tudjuk: mit higyjünk, mit nem a moszkvai nagy harang történetéből.

A legutóbb fölmerült monda szerint a Kremlin egyik korábbi leléggése alkalmával a lángok azt az épületet is elborították, mely ama gödör fölött volt építve, a melyben a „Czár-kolokolt” (a harangok királyát) öntötték, s a melyben az a tűzvész alkalmával fekédték; az ércz izzóvá lett s a víz, melyet az egész eloltására föcsendeztek, a haranga esvé, azt megrepezetté és öörkre elnémította.

E harangszörnyeteket 1653-ban öntötték. Súlyáról szintén különböző és egymástól igen eltérő adatok keringenek a közönség közt; az igazsághoz talán azok állnak legközelebb, a kik szerint a harang sulya 193 vagy 198 tonna (tonnáját 20 mázsalva számítva); magassága 19 vagy 21 láb; kerülete 63—66 láb. s értéke hozzávetőlegesen körülbelül 600,000 forint. Szület virágfűzér díszíti, a mely fölött Anna czárnó alakja látható uszályos öltönyben.

Clarke „Utazásában” (1835) említi, hogy e harangot a Kremlinben egy mély gödörben látta s körülbelül ugy adja elé annak történetét, a hogy fentebb mi is elmondottuk. Valóságos „érezhegy”-nek írja le azt és így folytatja: „Az oroszok azt mondják, hogy nagy mennyiségű arany és ezüst van benne, mert mikor öntötték, a nemesek és a nép, buzgó áldozatképpen, arany- és ezüst-edényeiket és pénzeiket a megolvadt érczmező közé dobták. . . . Az oroszok babonás tisztelettel viseltek iránta s egy mákszemnyit sem engedének letérni belőle. Tömeges fénylő fehérszínű, s a többi harangoktól e tekintetben különbözik és igen valószínű, hogy ez az ezüstforma szín ébreszté vagy legalább is növelte a népban azt a hiedelmet, hogy igen sok nemese ércz van benne. Ünnepelempokon a parasztek épen ugy látogatták e harangot, mint a templomokat s mindig keresztet vetnek magukra, mikor lépészetén föl és lemennek.“

Clarke látogatása után Miklós czár kiemel-teté a harangot a gödörből és gránit talapzatra állította. Fölszentelték, mint egy kápolnát, melynek oldalalpedése szolgált bejáról sötét belsejébe. Bárha ez óriási haranggal tett kísérletök a moszkvaiaknak — mint látjuk — nem a legjobban sikerült, mégis van egy másik akkora harangok, mely valamennyi későbbben készült harangot hátrébe szorít nagyságával, mert kerülete majdnem 41 láb a nehézsége több mint 60 tonna; e harang a szt. István-templom tornyában függ. Clarke azt állítja e harangról, melyet csak igen fontos alkalmakkor huznak meg, hogy annál szebb és ünnepélyesebb hang harangot még sohasem hallott. „Mikor meg-csendül,” — írja Clarke — „mély lassu moraj hallható egész Moszkva területén, mint valami óriás nagysága orgona hangja vagy pedig a távoli mennydörgés halk mormogása.“

A moszkvai után a nankingi harangok következnek, melyeket Le Comte atya írt le. Nankingban négy nevezetes harang van: Osa ni (függő), Khe (öví), Khoni (alvó) és Pi (ma-lom). A legnagyobb majdnem 12 láb magas és átmérője 7 1/2 lábnyi volt, sulyát pedig 100,000 fontra becsülték. Mondják, hogy e harangokat ezelőtt négy századdal öntötték.

Megemlítjük még a birmai nagy harangot is Amerapura környékén, mely a birmaiak állítása szerint körülbelül 900 tonna sulya és így az lenne a világ legnagyobb harangja. Hogy mindazáltal nem azt említtük első helyen, azért történt, hogy nincsen biztos tudomásunk valódi nagyságáról, mert míg Yule ezredes a benszóltotek szava után indulva sulyát 900 tonnára teszi, addig Burney ezredes csak 90 tonnáról beszél s valószínű, hogy ez utóbbi közelebb jár az igazsághoz.

Nevezetes volt a roueni harang is, melyből azonban 1793-ban ágyukat öntöttek; sulya 40,000 fontnyi volt s a ki öntötte, a fölötti örömeiben, hogy műve oly szépen sikerült, azonnal meghalt.

Ezek után következnek a bécsi, kölni s a többi nevezetesebb harangok, melyeknek sulya 17—18 tonna 1000 font között változik. Nagyon bajos teljesen megbízható tudomást szerzeni a nevezetesebb harangok nagyságáról és valódi sulyáról, s így az alább következők kimutatásról sem állíthatjuk, hogy teljesen hiteles; hanem azért mégis megközelítő fogal-mat nyújthat a világ legnagyobb és legnevezete-sebb harangjainak sulyát és terjedelmét ille-tőleg:

	Sulya (tonnákban)	Átmérője (lábakban)
A moszkvai	193	21
Uganotti (a Szt.-Iván-templomi)	63	—
A pekingi	50	—
A novgorodi	31	—
A bécsi (1711)	17 3/4	9.8
A sensi	15	8.0
Az erfurti (1497)	13 3/4	8.0
A notre-damei	12 3/4	8.0
A montreali (1847)	12 3/4	8.0
A kölni	11 1/4	—
A yorki (1845)	10 3/4	8.0
A brüggei	10 1/4	—
A Szt.-Péter-templomi (Rómában)	8	—
Az oxfordi (1680)	7 1/2	7.1
Az antwerpi	7 1/4	—
A exteri (1675)	5 1/2	6.3
A lineolai (1834)	5 1/2	6.8
A Szt.-Pál-templomi (1709) (Londonban)	5 1/4	6.7
A gheni	5	—
A boulognei	5	—
A régi lineolai (1610)	4 1/2	6.3
A westminsteri (London)	4 1/2	6.1

Bár hazánkban is több nagy harang van és volt, például a debreczeni Rákóczi-harang, a brassói nagy harang s mások, melyeknek sulyáról és nagyságáról azonban biztos tudomásunk nincsen, annyit mégis bátran kimondhatunk, hogy azok a külföld nagyobb szerű harangjaival egy sorba nem állíthatók.

Amerikának szintén kevés nagyobb harangja van. Legnagyobb az új-yorki városban (City-Hall) tornyában levő, mely 23,000 fontnyi nyom és átmérője nyolcz láb. Annál nevezete-sebb, noha kisebb és jóval kevesebb sulya, az a harang, melynek hangja 1776-ban diadal-zugással üdvözlé egy új hatalmas nemzet születe-tét. E harangot Angliából vitték Amerikába 1752-ben, de a próbánál megrepedvén, Philadelphiában újra öntötték. Miután ott a régi State-House-ban körülbelül félszázadig szol-gált, újra megrepedt s akkor leemelték állványáról. Jelenleg a philadelphiai Függelenségi csarnok (Independence-Hall) egyik foltűnő helyén van föllálitva.

Tenger alatti vaspálya Anglia- és Franciaország közt.

(Vége.)

A La-Manche csatorna kiviteltésége bizto-sítottak látszik a Brunton angol mérnökötől eredő, unjonnan föltalált gép használata által. E jeles technikus már több éve, a mióta ugyan-gépét föltalálta, azt a legkülönbözőbb pró-báknak veti alá, és már annyira tökéletesítette, hogy föleg azon szürke krétában, mely a La-Manche-csatorna medrért alkotja, rendkívül figyelemreméltó munkát képes végezni.

E gép ugy hatol előre, mint egy fűrő, midőn a fába hengeraluk lyukat csinál. Ha gőz, vagy süritett levegő által forgó mozgásba hozatik, 2. méter (7 láb) átmérőjű körkeresztmet-zetű krétatömeget vág ki. A kréta porrázva egy forgatható hengereken kifeszített ponyvára hull, s folytatolagos, a géppel összefüggő moz-gás által vagonokba öntetik, melyeken azután, sineken, eltávolítatják.

Azon angol mérnökök, kik a La-Manche-csatorna fenekének átúrása iránt érdeklődnek, természetesen minden figyelmöket Brunton-féle gép felé fordíták, mely arra látszik rendelve lenni, hogy segélyével anyag tengeralatti alagut találkozási folyosója elkészüljön. Rochester környékén próbákat tettek vele. Fúrási gyorsasága valóban rendkívül; óránként 1—1.5 méternyi halad, s ily sebességgel két évnél többre nem igen lenne szükség a folyosó fúrására két egyformán, egymással szemben a Dover és Calais közti tér egész hosszában haladó gép segélyével.

Mindezen eszközök és adatok ismerete után már ki lehetett hozzávetőleg számítani a találkozási folyosó előállítás költségeit, melyeknél következő tényezők voltak számba veendőek: 1) a fűrő- és vízmerő gépek munkája, 2) kézimunka mely ugy látszik nem lesz igen jelentékeny, mivel csak kevés munkásra lesz szükség a gépek mozgásba hozatalára és vezetésére; végre 3) a munka tartama, mely 2 és 4 év közt változhatik.

A kindások ezen három tényezőjének tekin-tetbe vételével azon eredményre jutottak, hogy a 2 méter átmérőjű találkozási folyosó 2 év alatti befejezésére nem több, mint 20 millió frank kívánatlik. Ha e folyosó be lesz fejezve: a vállalat teljes elkészítésére szükséges költség a legnagyobb szigorral s a kivétel minden nehézségeinek tekintetbe vételével kiszámítható, s az alagut létesítés teljesen biztosíva lesz.

A találkozási folyosó befejezése után ugyanis nem marad egyéb teendő, mint annak oly mérvű kiszélesítése, hogy a czálnak megfeleljen, a milyen pl. a mont-cenisi alagut; s ez és általában az alagut teljes befejezése, — beleértve a bejárások s a Dover melletti angol s Calais melletti francia pályákál összekötő hegyi-pályák szerkesztését — előrelátólag 100 millió frankot (m. e. 40 millió forintot) fog igényelni.

Az itt M. Bergeron urnak röpiratából kivonatossan előadottak után, közöljük még fővonásokban az Austintól eredő tervet is az „Annales industrielles” nyomán.

Az Austin-féle tervezet jellemző pontja abban áll, hogy a közönséges téglafalazat helyett mesterséges betontömbökből álló falazattal béleljék az alagutat. Ezen egymással tökéletesen azonos formájú tömbök különös, e czéla berendezendő műhelyekben készülének; alakjuk olyan lenne, mint a boltívek építésénél használt köveké, de az egymással érintkező lapok a helyett, hogy síkok lennének, a sík-lapra ragasztott 3 oldalú prizma alakját mutatnák, oly módon, hogy míg ezen prizma az egyik körül kiemelkedik, a másikba annak megfelelő mélyedés van vágva, minek folytán 2—2 szomszédos kő szorosan egymásba illeszthető. Ebből az következik, hogy ha a falazat egyszer helyén van, a részek oly módon vannak egymásba illesztve, hogy egyik sem képes engedni sem-miféle irányban.

Ennél fogva, míg a közönséges égetett téglanedves helyen roszabb válik, ezen betontömbökből készült szerkezet rendkívül szilárd, s minden javítás nélkül határozatlan ideig eltart.

Továbbá, — s ez is lényeges pont — ezen mesterséges köveket igen gyorsan és könnyen lehet helyökre rakni gépek segélyével. E gépek olyneműek, mint egy közönséges darugép, csak-hogy tengelyük vízszintes, s azon mozgatható kar van, a mely gőzörő segélyével mindazon mozdatokat teheti, melyek a tömbök megfogására, helyökre vezetésére s beillesztésére szükségesek. A megfogás, s ennek folytán az egész műtétel megkönnyebbitése, a kövek 2—2 hosszukás csatornával vannak ellátva. Az egész műtétel gyorsasága olyan, hogy 24 óra alatt könnyen lehet 20 folyó méternyi falazatot elkészíteni, mielő következik, hogy ha a munka az alagut két végpontján megkezdetik, három év alatt könnyen be lesz fejezhető, s a falazás mindig nyomában lehetend az alagut kimélyi-tésének.

A terv többi részeiből megemlítjük, hogy költségvetése 625 millió frankra rug, és pedig kettős vágányu vaspályával ellátott három alagut számára. Az első alagut kizárólag csak nagy sebességű személy- és egyéb vonatok, a második lassub menető személy- és posta-vonatok, a harmadik közönséges teher-vonatok számára tartatnók fön.

Ezen alagutak körkeresztmetszetűek, s aljukon csatornával vannak ellátva az átszi-várgott víz összegyűjtésére; az alagut közepén egy torony lenne építendő, melynek alján föl-állított gőzgép segélyével tolnának föl az összegyűlt viz. Az alagutak szellőztetése szint-ezen köréparon, s mindegyik paron föllállított egy-egy kemény által eszközöztetnék.

Végre, az alagut gáz által világítottak egész hosszában, oly módon, hogy 50—50 méternyi távolságban egy-egy gázlámpa lenne elhelyezve.

Az Austin-féle tervezet legfőbb előnyei a következőkben foglalhatók össze: Míg az alagutnak téglával való bélelése 15—20 évet igényelne, mivel egyszerre csak igen kevés munkás dolgozhatnék, a falazatot Austin-féle kövekből 3—4 év alatt el lehetne készíteni. — Ha az Austin-féle falazat egyszer elkészül, tartóssága időhöz kötve nincs, mivel légköri behatások rongálólag nem hatnának rá; míg az égetett téglá azok behatásának ellentánni nem képes és nedves levegőnek roszabbá válik.

Végre még megemlítjük, hogy, a mint lát-szik, azon vonal, mely jelenleg a francia mér-nökök által leginkább pártoltatik, Dover köze-lében South-Forelandtól Sanglatteig, Calaishoz közeli megy. Ennek dacára a londoni „Geolo-giai-muzeum-egylet” jelenleg mélyeségi méré-seket eszközöl Folkestone és Grizez-fok között, s lehet, hogy ezen mérések eredménye nagy befolyással leend az elfogadandó vonal válasz-tására. **Biró Bertalan.**

Utazás a tenger alatt.

— Második rész. —

IX. Fejezet. — A jégcsiklák közt.

Egyenest délnék, az ötvenedik délkörön haladt a Nautilus, tetemes sebességgel. Hát csakugyan meg sem akart állani a pólusig? Nem volt hihető, mert eddig még senkinek sem sikerült annak csak a közelebe is eljutni. Aztán az évszak is nagyon közeledett már a télhez; mert márczius közepe a déli félgömbön az északi félgömb szeptember közepének felel meg.

Este felé (márczius 14-ke volt) a déli szélesség 55° alatt már uszó jégtáblákat pillantot-tak meg, mert a száraztalán déli félgömbön sokkal előbb kezdődik a jég birodalma, mint az északin. A Nautilus a vízszinten uszott s a tanár és Conseil szabadon gyönyörködhettek az előttök még ismeretlen látományban. A kanadai egészen otthon érezte magát a jég-hegység között. Minél jobban haladtak délre, ez uszó jégtáblák annál inkább szigetek alak-ját vették föl s egyre magasabbak és széleseb-bek lettek. Csúcsaik közül tengeri madarak csoportjai szálltostak, le-felülte a jégcsúcsokon vagy vívjogva fölöttök.

Nemő kapitány többnyire a fedélzeten, vagy a kormánykerékénél volt, maga vezette e kényes helyeken a Nautilus. Szüntelenül s mind jobban-jobban lehetett félni a fenn-kadástól; mert a jégtáblák a 60° körül már annyira összeverődtek, hogy néhol az egész láthatár hosszában egy összefagyott jégmező-nek látszott a tenger felülete. A Nemo kapi-tány ügyessége azonban a kikerülhetetlennek látszó veszélyt is ki tudta kerülni.

A hőmérséklet nagyon alacsony volt: 2 vagy 3° fok a fagyponat alatt. De utasaink jó melegen voltak öltözve prémes fölkapörökbe — s aztán csak néhány ölnyi mélységbe kellett volna a víz alá bocsátkozni, hogy tűrhető hő-mérsékletet találjanak.

Márczius 15-dikén az Uj-Shetland és a déli Orkney szigeteket is hátra hagyták; 16-kán — az 50-dik délkörön haladva — át-lépték a déli fagyos öv kört. Mindenfelől jég borította a tengert s elől-hátul elzárta előlök a láthatárt. Ugy látszott, Nemo kapitány csak-gugyan nem akar megállani a déli pólusig. Hájója mint ék hatolt be a jégtáblák közé s éles orrával utat tört magának közöttök. A jégtörmelék, mint az eső hullott az utasok körül, s a zuzmarna, mint sűrű havazás lepte el a lég egész környezését. A kód időgként oly sűrű volt, mintha az egész levegő össze volna fagyva; semmit sem lehetett látni. A szél süvöltözve söpörte a sik tenger jégfelületét s a havat vastag rétegekben hordta egymásra. Valóban csak vitorlátlan és villany-mozdonyu hajó merészkedhetett ily magas szélességi fok alá hatolni.

Egy sajtóságos tünemény, bár készen lehet-tek reá, mégis meglepte utasainkat; az, hogy a de-lejtű teljesen megbizhatanná vált. Bizonytalanul reszkető hegye, egészen ellenkező irá-nyokba mutatott, a mint a déli de-lej-sarkhoz közeledtek, mely nem esik össze a déli föld-sarkkal, valamint az északi sem. Hansten szerint e déli de-lej-sark a hosszúság 130° és a szélesség 70° alatt esik; Duperrey vizsgálatai szerint pedig a hosszúság 135° és a szélesség 70° 30' alatt.

Végre márczius 18-kán, minden irányban tett sikertelen erőlködések után, a Nautilus minden oldalról el volt zárva. A jegesek (gletscher) elől, hátul, oldal! A hosszúság 51° 30' és a déli szélesség 67° 39' alatt állottak, jó benn már a fagyos övben; sik tengerről, mozgó víz-elemről szó sem volt már láthatárakon; itt-ott egy repedés volt, melybe a Nautilus sark-kantyuja behatolhatott, különben csak jég-he-

gyek csúcsai mindenütt, melyek a háttérben egymásra tornyosodva egész havas-hegylánczat alkottak — melyeknek egésze áttörhetetlen falnak látszott, mely teljesen elzárta az utat előtől.

Ned Land valóban ebben a meggyőződésben is volt, s ezt északi tapasztalásai teljes erejével is vitatta Aronax tanárral szemben, a ki azt a régi fölvetést, hogy a jéghegyeken túl a sark körül ismét sik viz találkozhatik, nem igen merete vitatni. Minek is? mert ha úgy volna is: hogy juthatnának oda, mikor minden oldalról meg voltak fogva s a jég semmi felé sem eresztette.

Nemo kapitány is hallgatta a beszélgetést. — „Azért el fogunk menni a déli sarkig;” — mondá.

— „S hogyan?” — kérde a tanár.
— „Egyszerűen: a jég alatt. Föltéve tudniillik, hogy a polus körül valamely kontinens nem emelkedik, mert akkor abban megakadnánk.”

Aronax tudor azonnal átlátta a terv helyességét.

— „Ugy van?” — kiálta. — „Ha a tenger színe egészen jégig van is fagyva, a víz alsóbb rétegei folyékonyak maradnak, a természet ama bölcs előrelátása törvénye következtében, mely szerint a víz nem a fagypontra, hanem annál magasab hőmérsékletnél a legfölemelkedőbb s így legsúlyosabb, minél fogva a jég fennúszik a vízen, a tömöttebb vízrétegek pedig alá süllyednek. S ha nem csalódom a jégtábla, vagy jéghegy víz alatti része — a fennszáskor — úgy áll a vízből kiemelkedő részhez, mint négy az egyhez.”

— „Körülbelül,” — felelt Nemo kapitány. — „S ehhez képest, miután az előtünk álló jéghegyek száz méternyél nem igen emelkednek magasra, ebből biztató következtetést tehetjük, hogy a víz alatt sem mélyebbek 3—4 száz méternél. S mi ez a Nautilusnak?”

— „Ugy van! akár oly mélységbe bocsátkozhatunk, a hol a tenger hőmérséklete nem változik, legyünk az egyenlítő vagy a sarkok alatt.”

— „Csak egy nehézség van: hogy talán több napig a tenger — illetőleg a jégtábla alatt kell maradnunk, a nélkül hogy friss levegőt venni fölbukhatnánk.” — jegyzé meg Nemo.

— „S nincsenek-e elegendő légtartói a Nautilusnak, melyekbe több napra való levegőt is össze lehet nyomni?” — veté ellen Aronax.

— „Jó; de hátha a tenger a polusnál is egészen be van fagyva s lehetetlen ott is fölemelkednünk a tenger színére?”

— „Nincs-e a Nautilusnak erős jégtörő sarkantyúja, s villanygépei nem bírnak-e csaknem ellenállhatatlan erőt kifejteni?”

— „Valóban, tanár ur,” — szólt Nemo kapitány kedvtelten, — „ön ma még az én ellenvetéseimet is megcáfolja! S így, ha magannak aggályaim lettek volna is, az ön biztatásából bátorságot kellene merítenem az eddig még senki által meg sem kísérelt merénylre: a déli sark meglatogatására.”

A kapitány szavában némi gúny volt érezhető. Volt is neki valaki biztatására szüksége! Ó már meg is tette volt előkészületeit a merénylre. A Nautilus hatalmas szivattyúja a levegőt erős nyomással szoritották a tágas légtartókba. Négy óra tájt jelentették, hogy minden kész s a fedélzet ajtaját be lehet már zárni. Még egy utolsó pillantást vetettek a közel fekvő jéghegyekre, — a szabad s épen elég tiszta lát-határna. A fagy erős volt — 12 fok a fagypontra alatt, de a szél elült s a hideg nem érzett épen elviselhetetlennek. Tíz vagy tizenkét ember kilépett a fedélzetre s jégtörő csákányokkal utat törtek a hajó orrának. Azzal mindenki a hajó belsejébe húzódott, a földézet csapó ajtaja bezárult s a Nautilus, orrával lefelé fordulva, gyorsan süllyedt a víz alá.

Aronax tanár Conseille-el a szalonban volt s az üveg ablakon nézett ki a tengerbe, mely a jéghegy oldalát csapkodta. A hőmérő csendesen emelkedett, a mint a manometer szállott.

Mintegy háromszáz méternyi mélységben, — a mint Nemo kapitány előre látta, — a jégképződés egészen megszűnt s a Nautilus a jéghegy alsó lapja alatt suhant tova. Azonban még mélyebbre is — mintegy 800 méternyire szállt alá, a hol teljes szabadsággal mozoghatott, mint akármely szabad tengerben. Itt, pontosan a sark irányában haladt tova, hajszálnyra sem térve el a délkörtől — az 52-diktól. A 67° 30'-tól a 90°-ig, huszonkét és fél fok, vagy is 500 mérföldnél valamivel többécske ut állt előtök; a Nautilus egy gyors vonat sebességével haladt, tizenkét mérföldnyit óránként; ha ezt a sebességet megtartja, negyven óra alatt a déli sarknál kell lennie.

A helyzet udonsága jó darabig az üvegablaknál tartotta szemlélőinket. De a látvány nagyon is egyhangú volt. A villanylámpa megvilágította a tenger setétét, de a tenger pusztasága és elhagyott volt körül. A halak nem maradtak meg az elzárt vízben.

Másnap 19-kén reggel, mikor néhány órai alvás után, Aronax tanár ismét lement a szalonba, azon észrevételt tette, hogy haladásuk megállt s a Nautilus ovatosan emelkedik fölfelé. Eltalálta: mit akar. Megkísérelni: nem szabad-e a tenger s nem lehet-e fölbukni

UTAZÁS A TENGHER ALATT: A jéghegyek között.

annak színére? De egy szelid ütődés csakhamar tudtára adta, hogy annak az ideje — még legalább is nem érkezett el. A Nautilus a jéghegy alsó lapjához ütődött — és pedig, mint a manometer mutatta, 1000 lábnyi mélységben. A jégtábla tehát még vastagabb volt, mint ott, a hol alámerültek. Nem igen biztató körülmény!

A nap folytában többször is ismételték ugyanazt a kísérletet — de mindannyiszor jégtáblába ütköztek — különböző mélységekben, vagy is különböző vastagságú jégtömegek aljában. E számos és különböző mélységek pontos följegyzése — a tenger alatti jégállás sajátosság profil-rajzát adta meg, melyet Aronax tanár nagy gonddal állított össze magának.

Estig semmi változás nem történt a helyzetben. A jég vastagsága folyvást négy és ötszáz méter között volt. Lassanként kisebbdedt e vastagság, de mily köz választotta még el a felületétől a Nautilus!

Este nyolcz óra volt. A szokott rend szerint már négy órával előbb kellett volna friss légre menniök; mindazáltal nem érezték nyomasztólag az éleny hiányát, bár nem vettek még utat a tartalékából. Az új mindamellott nyomottan telt el: félelem és remény között. Több ízben

felriadt Aronax tanár is, nem birt elaludni. A Nautilus tapogatásai egyre ismétlődtek. Hajnali három óra felé észrevették, hogy már csak ötven méter vastagságú jégtábla választja el a szabad levegőtől.

A tanár folyvást szemmel kísérte a manometert: s azt olvasta le róla, hogy a Nautilus, mindig rézatosan emelkedő vonalban halad. Mérföldről mérföldre vékonyult a jégtábla s a jéghegyek lapálylva simultak el.

Vége hat órakor — ez emlékeztet márczius 20-dika reggelén — a szalon ajtaja megnyílt s Nemo kapitány lépett be.

— „A tenger szabad!” — kiálta.

(Folyt. köv.)

Egyveleg.

— Izland társadalmi viszonyairól a „Times” egyik ottani tudósítója, ki az ezredéves ünnepély alkalmáról rándult e szigetre, többi között ezeket írja: „Izland fővárosában (Reykjavik) következő társadalmi osztályok vannak: az első képezik a papok s a polgári hivatalnokok, a másodikikat a kereskedők, a harmadikat a tothussmenek, vagyis azok, kiknek nincs tehenök. A számtalan szegények, kiknek eltartása nagy teherként sulyosodik a községre, a negyedik osztályt képezik. Az irodalmi társadalom a püspökből, dechánokból és a tanulókból áll. A kereskedők nem tűnnek ugyan ki műveltség és finomság által, de gazdagságuk által mégis némi szerepet játszanak. A kereskedők egy része dánokból áll, de már kezd csökkenni számuk, mert a szigeten számos fogyasztási egylet alakult, melyek nagy konkurencziát csinálnak a kereskedőknek, s meglehetősen végre el is ütik őket a szigetről. A sziget jóllehet a benlakók nagy vívmányának tartanak a kereskedők iránt, a kipusztítását, mert akkor a pénz benn maradna s nem vándorolna ki Koppenhágába. Izland fővárosa korántsem oly pusztaság és unalmas, mint általában hiszik. Téli át egymást érik a bálók, házi mulatságok és házi színelőadások, melyekre a közönség csekély belépti díj mellett tömegesen elmegy. Nyáron még több a szórakozás, ekkor jönnek a turisták s azonkívül a lakosság társas kirándulásokat tesz a sziget belsejébe.”

— Mulatságos tolvajhístoriról írnak a párisi lapok. A Boulevard Ornano egyik házának második emeletére tolvaj lopózott be, vadászatot kezdvén meg értékes tárgyakra. Hanem sem ilyet, sem pénzt nem lelt sehol, s bár mindent fűvé tett, mindössze csak a szekrényben lelt öltönydarabokat. Legott meg is kezdé az átöltözöködést, mivel a szekrényben volt öltönyök hasonlíthatatlanul jobbabbak voltak a sajátjainál. Hanem ép abban a pillanatban, mikor saját szakadozott inget jobbal akarta fölcsérelni, léptekett hall az előszobában. Mit tehetett volna egyebet? — az

ágy alá bujt s ott — néma félelem közt — hallgatta végig, a mint a szoba ajtajának kilincsében a kulcs megfordult, az ajtó megnyílt s a szobában valaki motyogott és keresgélte, majd néhány perc múlva távozott. A tolvaj, könnyebbülten fölshajrta, előjött rejt-helyéből s folytatni akarta az öltözöködést, hanem — van-e véges ember, ki képes megküzdeni a lehetetlenséggel? Az egész szekrény tartalma ki volt ürítve, sőt még a tolvaj rongyos ruhát is elvitte egy másodikkal tolvaj. A Nr. 1. most Ádám mezében, képzeltető fatális helyzetben állt a szoba közepén, nem tudván, mihez legyen kezdő? Iszonyu bizonytalanságából az ajtó nyílása zavarta föl: — megérkezett a — szoba tulajdonosa. Ez fölléncsipe a jó madarat, ki szívének egész keserdedtségéből kiáltozó: „hisz én vagyok a meglopott.”

— Postagalamb-verseny. Egy berlini postagalamb-tenyésztő közelebb érdekes versenyt rendezett. Berlinből 33 galambot vitt Drezdába s itt a berlini pályaudvarnál fél 5 órakor reggel mind elbocsátá. Az első négy galamb már 8 óra 13 perccor érkezett Berlinbe; kettesével, harmasával a többi galamb 8 óra 17—35 perccor ért Berlinbe. Waldenburgban (Sziléziában) a hadügyminiszter galambposta-állomást állított föl.

A svéd partokon.

II.

Landskronától Götteborgig.

(A svéd boltrandszer. — Götteborg. — A svéd becsületesség. — A fegyházak.)

Landskronából, — elhagyva az általam már előbb érintett Malmö, Lund és a félsziget csúcsán levő Skänör és Falsterbo-t — Eslöfön át a malmö-jöncesöpingi vonal mentén, a félsziget e részének épen kellő közepén haladtam át.

A mi a dél-és közép-európai utazókat valószínűleg leginkább meglepi, s a mi ép a svéd kisebb és nagyobb városokat leginkább jellemzi: a csendes elvonult munkálkodásnak mintegy legjobban megfelelő svéd »bolt-rendszere«, mi legelőször itt tűnt föl előttem. Itt nem látjuk még azon fényes, szemképrázatos kirakatokat, mint a minőkkel a közép-európai városok kereskedései díszelgenek, de a melyeknél aztán bent nem is találunk valami más becsesebbet a raktárakban. A svéd kereskedések ellenben — a stockholmiak kivételével — rendszeren nem is az utcára nyílnak, hanem mint akármely egyszerű lakház utcai szobáihoz: az udvar felől vagy a kapu alól van a bejárás, s legfeljebb az ablakba kitett egy pár darab könyv, szövet vagy ruhadarab jelenti, hogy itt kereskedés van. Legkedvesebben lepett meg e jelen-ség Jöncesöpingben, hol a fehérre festett, deszkákkal borított igen csinos egyemeletes ház-sorok elég gazdag kereskedései legfeljebb az ablakba kifüggesztett egy-két tárgyról ismerhetők föl. Ha ehhez vesszük még a majd minden városban föltalálható »büktrüperiek« (könyvnyomdák) emeleti ablakainál kedélyes nyugalommal dolgozókat apró népséget, a templomok előtt elterülő sfával beültetett nagy tereket, a mint a sajátosságban gyágyadt, alkonyodó nap, lassan uszva körül a láthatáron, halvány sugarait e csendes városokra veti, — mind ebben valami leírhatlan jóleső van a kedélynyugalom után áhítóznak!

Majd a tavak környékét is elhagyva, újra a partvidékre, Götteborgba érkeztem.

E város, mely a Kattegatnak a Göta folyó által képezett egyik öblében, regényes vidéken fekszik, körülbelül 54.000 lakossal: nagyságra nézve második városa a kedves Sverigének — a mint Svédhont a benszüllöttek nevezik. Mind fekvését, mind általános kinézését illetőleg nagyban hasonlít az északi tenger másik áttelene oldalán, a skóthoni forthi öböl völgyében fekvő feledhetlen szép Edinburghoz; s a hasonlat annyival nagyobb, mivel a regényes skótok közül sokan telepedtek át e tengerentúli, eredeti hazájokhoz annyira hasonló éghajlatu partokra. Egyes pillanatokra majdnem feledtem, hogy nem ismét a skótok rég elhagyott kedves fővárosában vagyok; a »Göta külläre« vendéglő, hová először szállottam, annyira telve volt akkor is angolokkal, hogy a kávéházban, ebédelőben, mindenütt angol társalgást hallottam.

Götteborg, a hozzátartozó Öregytte, Masthugbet, Nya-Warret nevű telepekkel együtt diszes, négysszög rendszerben épült város, a hollandai rendszerből csupán a széles csatornákat tartván meg. Általában a svéd városok jellemét hordja magán, de a skót kedélyességgel és angol praktikussággal együtt.

De egy dolog csakhamar figyelmeztetett, hogy itt mégis nem a nagy ipar és túlnépesedés hazájában vagyok; itt olyat találtam, mit még a becsületesköt városokban sem letem föl sehol. Midőn a vendéglőben szobám kulcsát kértem, a pincézér többször ide s tova futkosása után végre őszintén tudomra adta, hogy náluk ilyféle luxus artikulus tulajdonkép nem létezik; s midőn esodálkozásomat fejeztem ki a fölött, hogy egy elsőrendű vendéglő szobáihoz nincsen kulcs: biztosítottak, hogy csak legyek nyugodt, nincs is arra szükség, mert kiki tudja, hogy melyik az ő szobája, más szobájába tehát senki sem szokott itt betevetni, — ez többi szót egész jámbor lélekkel betétszerinti értelemben használva.

Természetesen eleinte gyanakodva vettem e paradicsomi egyszerűséget, s az első napokban mindig összepakkoltam és elzártam holmitam, mikor kimentem szállásomról; azonban látván szomszédaim könnyelműségét, kik azon módon szélyel hagyva mindenüket, szobáikból oly teljes biztosság érzetével távoztak el a nyitva hagyott ajtón át, mint mikor nálunk még lakattal is bezárják az ajtót: én is bátorságot vettem ugyanezt megkísérelni, s csábítván e becsületességre épített kényelem, melyben az európai kontinensen soha sem részesültem még eddig, azután kisebb gondom is nagyobb volt annál, mint hogy valamimet bezártam volna, — és soha egy tím sem hiányzott!

E páratlan becsületességet, melyre tulajdonkép csak ez esetenl lettem legelőször figyelmes, aztán többször észleltem svéd-honi utazásom alatt; így pl. csak azon esetet említem még, hogy midőn visszajöttem a balti tengeren kiállott első két-napi vihar után éjjeli pihenésre a karlskronai kikötőbe értünk, egy kiszálló uri ember az általa fizetett zöld richsdalereket (67 kr. értékű svéd bankjegyek) egyszerűen oda dobva a hajó-szalon asztalára, távozott; a pincézérnek pedig valami dolga levén, nem tartotta szükségesnek a csomó bankjegyeket utána nézni, hanem ott hevert az még jó darabig az asztalon, habár természetesen sok idegen sürgött s fordult meg a teremben.

Ép ily föltűnő jele volt az általános becsületességre alapult nagy bizalomnak az is, midőn a helmesbergi vasút-állomáson elesetelvéden, meg kellett hálom, s nem levén elég svéd pénzem, osztrák arany fölváltására kértem a vasuti pénztárnokot. Ez még soha nem látván azelőtt ily pénznemet, az európai aranyok photographiái után igyekezett ráismerni a ritka vendégre. Az értékét azonban már semmiképp nem tudta megtalálni, s midőn mondtam, hogy körülbelül 9 richsdaler s 25 öre: eszébe sem jutott kételkedni szavaimon, hanem rögtön fizetéshez látott, úgy hogy magam aggódva, vajjon nem vettem-e magásra az agiót, erővel toltam neki vissza a 25 ört.

De térjünk vissza Götteborgba. Legelső gondjaim közé tartozott a fegyház megtekintése. Csillag-alakban épült csinos téglalkotmány ez, melynek berendezésénél az építő úgy látszik a berlini javító fegyházat vette mintául. Az intézet, melynek látogatása idegeneknek csak nehezen engedetik meg, az igazgatónak előadott indokaim után végre megnyílt előttem; sőt minthogy svédül az alsóbb tisztekkel nem voltam képes beszélni, egy részben vezetőm maga az igazgató volt, ki keveset

törtetvén angolul, a kért fölvilágosításokat szíves készséggel megadta.

A mi e svéd fegyházat legföltűnőbben jellemzi, azon rendkívül rideg, mondhatni kegyetlen rendszer, melyet még eddig sehol, sem a német, sem az angol, sem a francia fegyházakban nem találtam. A fegyenczek cellái föltöbbi kik tűregek, sőtét barnára festve, s csak a legnélkülözhetlenebb faszék, nyoszolya s asztallal ellátva, melyen többnyire az ismeretes svéd gyufaskatulyák készítésével foglalkoznak. Minden egymásföltött levő három cellának megfelelőleg magas kőfalakkal körülvevett háromszögű kis tér van a fegyház udvarán az illető cellák ablakai alatt elrekesztve, melybe naponként az egyes emeletlakói egyszerre bocsátatnak ki és rekesztetnek külön sétára. Valami borzasztón hatott rám, a mint a központi ör helyéről áttekintve az udvarokat, egyszerre előmbe tüntek e pusztaság kőfalakkal álló kalitkák, mindenik a borongós hives reggelen szabályos körben ott távorgott esuklyás daróc-kámszába burkolt sáppadt alakokkal, kik pillanatra meg-megálltak, mintha lábaikban nem bírnák már tovább, s látható nehéz elhatározással aztán ismét neki indultak. Ehhez képest a kettesével összefogott fekete csikos angol fegyenczek sétája, midőn az arcz egymásfelé fordítását is a legközelebbi ör korbácsa fenytüi, humánus eljárásnak mondható; a francia virágos kertű fegyházak, s a kanári madarakkal népesített celláira gondolva pedig, s eszembe jutva a valóságos romantikus élet, melyet a lazán kezelt olasz börtönökről beszélnék: — mintegy azt kérdeztem magamtól, vajjon nincs-e a börtönök körül északon tapasztalható ezen rideg szigor némi összefüggésben az éghajlattal? Dapsy László.

A történelmi társulat közgyűlése Besztercebányán.

(Aug. 20.)

A történelmi társulat ideai vándorgyűlés-e helyeül a történelmi emlékekben gazdag Besztercebányát tűzte ki, levéltári kutatásait pedig Zólyomgyégre terjeszté ki. Besztercebánya már régen készült, hogy ünnepélyesen fogadhassa a történet buvárait, s meg is mutatta, hogy véreben van a magyar vendégszeretet.

Aug. 18-kán este indultak el Budapestről a történelmi társulat tagjai Toldy Ferenc vezénylete alatt, számszerint 23-an. Zólyomban már a besztercebányai főkapitány üdvözölte őket. Besztercebányán pedig az indóház és a város föllobogóva várta őket, s a lakosság az utcákon gyűlt össze. Az indóházban várt Ipolyi Arnold püspök, Radvánszky Antal zólyomi főispán, a városi hatóság és törvényszék képviselői.

A megérkezőket Ráner Sándor főpolgármester üdvözölte a közönség nevében. „Ha gazdag-e a város és környéke történelmi emlékekben — ugymond — nem tudja; hogy azonban soha nem volt szegény a haza iránti odaadó szeretetben, azt megmutatta a mult, melyben ez a város soha sem szűnt meg a magyar állami és társadalmi érdekek hő őrre lenni.” Gr. Mikó Imre, a társulat elnöke válaszlát az üdvözletre, megköszönve a szíves fogadtatást, mire a vendégek kecseken vonultak be a városba, melynek egyik pontján diadalív is emelkedett, s a bányászok zenekara játszott.

A vendégek szállásaira vezetvén, az éji utazás fáradságainak némi kipihenése után, Ipolyi püspök lakásán gyűltek össze, hol a levéltári kutatások végett négy csoportra osztottak föl. Nevezetesen: 1) Gróf Mikó Imre vezérlete alatt 3 taggal vizsgálja Radványi, Besztercebányát és Zólyomot. 2) Hováth Mihály és

Ipolyi vezérlete alatt Kőrömczybányát. 3) Szabó Károly vezérlete alatt Stavnyicskát. 4) Hegedüs Kandíd vezérlete alatt a Justh család leltárát, s más közfelkötési családok leltárát. Az első csoport már aznap kezdte a radványi leltár vizsgálatát.

Ebéd a püspöki asztalnál volt; délután pedig a kies völgyben fekvő hermanecz híres papirgyártólátogatott meg, hol Stadler tulajdonos és Hüttner igazgató fogadták a vendégeket s vidám uzsonnáról is gondoskodtak számukra. Este ismét Ipolyi püspök várta magához a társaságot. Vacsona alatt a bányászok jelentek meg szöveteikkel és zenekaruk több darabot játszott a püspök lak előtt, mely körül nagy néptömeg hullámzott.

Másnap, mint sz. István napján, a székes-egyházban fényes isteni tisztelet volt, melyen a városi hatóság is megjelent. A templomi ájtatosság után nyílt meg:

a közgyűlés.

A megyeház fölfele emelvényén fogadta Radvanszky főispán a tisztikar élén a történelmi társulat tagjait, s fölvezette a nagy terembe, hol már nagy közönség volt együtt. A föl-olvasó asztal fölött Bél Mátyás egykorú arczképét függesztették föl.

Gr. Mikó Imre elfoglalván az elnöki széket, magvas megnyitó beszédet tartott, a történetudományról úgy szólván, mint a mely egyedül éltető forrása az üdvös önismeretnek, az emelő önbecszeretnek, a dicső jövőt biztosító hazafiai hűségnek és kitartó munkásságnak. A legközelebbi időben megrendült magyar alkotmányos élet újra ébredését is a multban gyökerező jogfolytonosság elvéhez való hű ragaszkodásunknak köszönhetjük. A történelmi társulat föladatairól pedig ezeket mondta: Történetírásunkra nemcsak az borít homályt, a mit a régiek nem irtak föl, és a mit azért nem tudunk; de még sokkal nagyobb mértékben az, a mit nagybabára a mult század történetírói a könyv- és leltárak porában rejlett eredeti és hiteles adatok tekintetbe nem vételével megirtak, minden lépten-nyomon kétségbe hagyván az iránt, hogy a mit följegyeztek, irt vagy élő hagyományokból folyt-e, vagy pedig az ismert adatok hézagait pótolni kívánó pia fraus költeménye. Végül a társulat nevében kifejezést adott azon belső háláczretnek, melyre e város és megye előjárói kötelezték a szíves fogadásal, továbbá az előzékenységgel, melylyel a társulat működésének utját egyengetik.

A többszörös éljénzéssel megszakított beszéd után Ipolyi Arnold püspök lépett a fölolvassó asztalhoz, s olvasta föl Besztercebánya művelődéstörténetének vázlatát, egy minden tekintetben nevezetesen történelmi tanulmányt. A legrégibb nyomokból kiindulva kezdi a város történetének ismertetését, az óskori leletek nyomán. Itt a Garam partján is czelták laktak, mint a rézkorbeli leletek bizonyítják.

Majd a gyarmatosítás befolyásáról szólt, kimutatva a balvéleményeket, melyek eddig a magyar történelemben által voltak városainknak a német gyarmatok által való alakulásairól. Igaz, hogy a benszült öslakosság nehezen alkot városokat, mint Amerika öslakói is bizonyítják. A kileglett mezőkről tova vonul, s a szomszéd törzsből ütözködik, melylyel véres harcot kezd, s egyik vagy másik megsemmisül. A gyarmat, a jövevény nép már inkább magával hozza a civilizáció föltételeit, erősb és munkabíróbb léven. De nem bírán tovább a népesség fölfele emelést, rajt bocsát ki, mely tova vonul, de azért nem épít várost, nem főképp a középkor nehéz viszonyai közt. A legvilágosabb tanúság és példa erre épen itteni vidékünknek német gyarmatokkal való megtelepítése; példák rá még: Felső-Bars és Nyitra, Turóc és Zólyomnak ezen eredetileg német telepei. Ma is a miveltésé ma primitív fokán vannak, mint midőn bevándoroltak, mint Krikeháj, Handlova, Schmidsháj, stb. Házaik még több helyt fatörzsekből állanak, barmaikkal együtt laktak. Ez hazánkban a XII. és XIII. századbeli német gyarmatosítás hí képe, nem pedig virágzó városok. Hasonlón állítja élénk a német telepítések képét Tacitustól kezdve Arnoldig, vagy Maurerig és Pfalzig mindenki. A városi lét, még a kifejlett községyi viszonyok közt is importált, idegenszerű állapot volt. Franciaországban a római befolyás alakította a városokat, az erdélyi flandriai szász

telepek is így alakultak többnyire régi római és dacziai telepeken. S így keletkeznek első városaink is többnyire kétségtelen római városok s castrumok alapján, Székesfehérvárt s Esztergomban, Győrött és Ó-Budán s több helyütt. Majd a királyi udvar, a székes-egyház, a monostor körül meglepettedt műveltebb iparosok, az olaszok, — a latinusok — mint okirataink az első századokban ezen városaink magas iparosai polgár-osztályát rendszeresen nevezik, és más nemzetiségű jövevény és gyűlevész vendégnépekből, az ugynevezett hospitesekből keletkeznek.

A bányavárosoknál, minő Besztercebánya is, mint a meglevő okmányok bizonyítják, a féntelepek és ercek fölaltalása mint új alakulási tényező jelentkezik. Pokról fokra gyarapszik a bányatelep s drús birtokosai megalapítják Nova villa de Bisztriciát.

Ezek után Ipolyi a magyar állam megalakulásának az önhátosági kormányzati jog és szabadság hatását a városok alakulására. Ez az értekezés rendkívül szép része, mely a világtörténelemből merített példákkal bizonyítja, hogy a nemesb népfajok mint emelkednek tulsulra mások fölött, mint kezd uralkodni Róma első gunyhoinak maroknyi népe vitézsége, bátorsága és törvényei által a régi etrusk és latiumi népek fölött; mint földitja meg a középkorban egy csoport vitez norman kalandorserleg a czelt és brit ónépmaradványokat. E földítő birodalomalkotó conquestorok közt foglal helyet kétségkívül nemzetünk is.

„Egy vitézsége és vérengzése által kiváló lovag és kalandor népfaj megszállja fegyverrel és hadaival, elfoglalja s uralmának meghódítja a föld területét és népeit. Törvényével és intézményeivel fentartja és kormányozza. Elsjájátja, felvéve a kereszténységet, mindazon műveltséget és polgárosodást, melyet népségeinél és szomszédainál talált. Biztosítja magát és népeit, a közös földet az idegen támadás ellen. Törvényhozást szervez és törvényeket alkot. Uralkodni és parancsolni tudó fölénnyel, a természetes ékesszólás hatalmával vezeti a közügyeket. Méltóságos, komoly viselése, megfontoló bölcsesége épen úgy, mint mások jogainak és szokásainak kimellete és becslése, a szabadságnak s örendelkezésnek tisztelete és szeretete által magának is tiszteletet és tekintélyt szerez a többi meghódított népségeknél. Alkotmányos szabadságának ezen közérzetében részesíti többi népeit is. Ezen intézményeivel magához fölemeli s magával egy vonalra helyezi, szabadságaira jogosítja, önhátoságukat meghagyja, vagy megadja. És mindezért csak egyet követel alattvalóitól vagy társnépeitől és a meghódított tartományoktól s országoktól: hódolatot a magyar birodalomnak és szent koronának, a magyar hatalmi állásnak. Elismerését a magyar állameszme és fenhatóságnak, melynek jogát, szabadságát és védelmét vele egyaránt élvezik.

„Nem ismerte másémet nemzetünk soha sem a népek elnyomását, sem tartományai leigázását. Nem alkotott ellenük zsarnoki vérengző törvényeket, mint a normann vagy a frank, kik elnyomott nemzetiségek árán véröntéssel forraszták össze egy nemzetet népeiket.

„De nem is keltek föl élénk soha népei s nemzetiségei. Nem volt nálunk nemzetiségi üldözés és lázadás. Magyarországi történetében egy lap sincs, mely erről szólana. Az újabb indokolatlan mozgalmak hasztalan kísérték meg ezt belesempzinti.”

Majd így folytatja: „A mint a magyar fenhatóság és szabadság az alkotmány s önhátóság aegise alatt számos jövevény és gyűlevész népekkel keletkeznek, majdnem a mai szabad Amerikának hasonló önhátosági városai sebes keletkezésére és fölvirágzására emlékeztetnek. Mindannyi rögtön, a mint csak egy apró városú tudott alakulni, azonnal teljes szabadságot, önhátoságot, örendelkezési jogot nyert a liberalis magyar alkotmány s államjog szerint. Így látjuk ezt Besztercebánya városánál is. A mint városú alakul 1255-ben, azonnal megnyeri IV. Béla királytól a magyar állam városainak municipality jogait. Mialtal a város fölvirágzásának alapja meg volt vetve és saját kezébe volt letve.”

Ezután ismerteti a város fejlődését mindenütt adatokra és okmányokra hivatkozva,

külön kiemelve IV. Béla idejét, mikor a várendszert föl hagyásával a szász és földvárak helyett kővárak és városok emelkednek. Festi a város újabb korát a 16-ik századtól kezdve, a reformáció ottani korát, s a virágzó tanodái életet. Elmondja, mint játszották Besztercebánya város piacán a tanács és nép előtt Szatmár Mihály magyar szindarbjait, melyeket 1559-ben nyomtatásban a város tanácsának ajánlott volt.

A bő és nagyterjedelmű fölolvassást nem kísérhetjük minden lépten; a történelmi társulat kiadásában önálló is meg fog ez lenni.

A Rákóczy-korszakról szólva, megemlékezett a Radvanszky-családról is; föleleveníté továbbá Bél Mátyásnak, Besztercebánya s jeles helytörténetirójának emlékeit, kinek a hazai történetírásban is oly kiváló hely jutott.

— Ipolyi fölolvassa viharos tetszéssel találkozott, s perczekig tartott az éljenzés, mig nem Szabó Károly léphetett az előadó asztalhoz, hogy fölolvassa Pauler Gyula egy nagyobb művéből „A besztercebányai 1670-iki országyűlés” czimű értekezést, melyet a közönség szintén érdeklődés közt hallgatott végig.

A gyűlés gr. Mikó zárta be néhány köszönő szóval, s aztán szétoszlott a közönség.

D. u. 2 órákor a kaszinó nagy termben gyűltek össze a vendégek, hol lakoma volt, a szokásos pohárkőszöntésekkel fűszerezve. Lakoma után a vendégek a várost tekintették meg, egyrésziük pedig Radványra rándult, a főispán történelmi nevezetességű kastélyába, hol sok régi emlék és terjedelmes leltár van.

Este a városban műkedvelők hangversenyt rendeztek, ezt pedig tánczvizgalmat követte.

Aug. 21-én bucsuzás volt. A történelmi társulat tagjai szerte mentek a leltárírói kutatásokra, s aug. 28-ikán voltak összejövendők Szent-Kereszten, az Ipolyi kastélyában zárógyűlésre.

Megemlítjük, hogy a radványi leltárban Thaly Kálmán rátalált Thököly Imre végrendeletének eredetiére, Deák Farkas pedig Balassa Bálint több kiadatlan versét fedezte föl.

A természetvizsgálók XVII. nagygyűlése Győrött.

(Aug 23—27.)

Az idén rövid 15—20 napi köz alatt összecsoportosultak a tudományos és művészi egyesületek mind a közgyűlései, melyek vidéki kirándulásokkal kötvék össze, s melyek minden évben az ország más és más részében tartanak meg. A földtani társulat tagjai még vissza sem érkeztek Máramarosból, s már a történelmi társulat kelt utra Zólyommege felé, ugyanez időben még két nagy tömeg lepte el a vasutat s ment ellenkező irányba: egyik Győrbe a természetvizsgálók nagygyűlésére, másik Kolozsvárra az országos dalárnyappalra. Természetes, hogy ekkép a természetvizsgálók vándorgyűlésén most nem vesz részt oly nagy tömeg, mint az előző években, mikor a résztvevők száma meghaladta az ezret. Most mintegy 500 tag jelent meg Győrben, augusztus 22—23-án érkezve meg a különböző irányokból, legtöbbször a fővárosból.

Az ünnepélyességek vasárnap, aug. 23-án d. e. a győrvidéki gazdasági egyesület által a nagygyűlés érdekesebb tételére rendezett termény és iparkiallítás megnyitásával veték kezdetüket. Mozarak dörgése, s az önkényes tüzoltó-egylet zenekara ébresztette föl korán reggel a várost; tizenegykor, a megyeházban Kruesz pannonhalmi főispán elnök vezetésére alatt megjelentek a természetvizsgálók nagygyűlésének és a központi bizottságnak meghívott tagjai is, kiket Szilágyi Gáspár kiállítás bizottsági elnök hatásos beszéddel üdvözölt, ki aztán a vendégeket a nagy terembe vezette, melynek karzatát a hölgyvilág díszíté. A gazdasági egyesület elnöke Simon Vincze csornai nagyprépost ünnepélyes megnyitót tartott, mire Kruesz főispán válaszolt. Mindkét beszéd nagy tetszésben részesült. A tárlat megtekintése után a gépkiállításba vonultak, hol a rend fölött a lelkes győri fiatalok örködött. A kiállítás ünnepélyének végeztével

Kruesz főispán urál diszebéd volt, melyen a szíves házigazda kezdte meg a felköszöntések sorát, vendégeire ürityén poharát. A földművelés — mondá — képezi a lábkat, melyek magyar hazánkban az egé s sulyát hordják; az ipar: a kezek, melyek a föld terményeit földolgozzák; s az ész, a tudomány a kormányzó, mely mindezeket vezérli. A csornai prépost: Simon is talpraesett áldomást mondott, melynek értelme az, hogy legyenek a nemzet tagjai ösztartók s akkor teljesedik meg Széchenyi ama mondata, hogy: Magyarország nem volt, hanem lesz.

Nyolcz órákor volt az orvosok és természetvizsgálók ism. erkedési estélye a kereskedelmi gyűlés termeiben, mely alkalommal Győr város vendégelte meg a nagygyűlés tagjait. A lelkes toaszok természetesen itt sem hiányoztak.

Aug. 24-én d. e. 10 órákor nyílt meg a nagygyűlés a kereskedelmi társaság épületének nagy termben. Kruesz Krizosztom főispán, mint elnök, átgondolt s művészi kivitelű megnyitó beszédet mondott, melyben megemlékezett az elhunyt Kubinyi Ágostonról, a központi választmány elnökéről, valamint meghalt elnöktársra gr. Viczay Héder főispánról, a hédvéri Kontok ez utolsó kitünő utódáról. Azután, az egyház állásáról szólt a természetudományokhoz. Öt egyházi állása soha sem fogja meggátolni, hogy elfoglaltanul kutasson a természet titkaiban. De viszont ohajtja és szeretni látni másoknál is, hogy elfoglaltanul kutassanak, s a hit fénye vezessen minden természetstudást munkájában. Sok oly dolog van, melyet meg nem fejtett s nem fejt meg sohasem a természetudomány; ilyen az anyag és az erő közti viszony, ilyen a mindenség kérdése, a szaporodás és termelés. Az okok végtelen láncolatán az első erőtf érezzük, s ezt nem téveszteni szem elől az egyház és a józan haladás egyaránt tanácsolják. — Hosszas tetszésnyilatkozat következett a valóban szónoki előadást meg azok részéről is, kik nem osztották mindenben a főispán nézeteit az egyház és a természetudományok viszonyáról.

Nagy Pál Győr város polgármesterének meleg üdvözlése után Xántus János alelnök tartott előadást a természetudományok haladásáról a mult két évben általában és különösen hazánkban. Ezután Kubinyi Ágoston és Kubinyi Ferenczről tartott emlékbeszédet, s végül indítványozta, hogy mind a kettő arczképe és életrajza adassék ki a jövő évi évkönyvben. Ez indítvány egyhangúlag elfogadtatott.

Dr. Kátai Gábor másodalelnök az orvosi tudományok haladásáról tartott hosszú előadást.

Dr. Buzinkay Gyula titkár az utolsó nagygyűlés óta elhunyt hazai ügy, mint külföldi kitünőbb orvosok és természetudásosok névsorát olvasta föl.

Fehér Ipoly nagygyűlési titkár az üdvözlétekről, küldöttségekről tett jelentést. Képvisele von 27 törvényhatóság, élén a főváros közönségével s 32 tudományos intézet, élén az akadémiával. Ezután az állandó közp. választmány jelentését olvasta föl, a melyből kiemeljük a következő főbb pontokat: a XVI-ik nagygyűlés határozatait fogantatosította; jelentést tett a pályakérdésekről; a marosvásárhelyi fiúmei, aradi és mehadízi nagygyűlések emléktábláinak elkészítése iránt megette az intézkedéseket, sat.

Sztupa György pénztárnok bemutatja pénztári számadatását, s miután 3 éve lelt, lemond, de újra megválasztják fölkiallással.

Ezután a szakosztályok tanácskozásainak vezetésére megválasztottak:

1. Az orvos-sebézi szakosztályba: dr. Kramoliny István; 2. Az állat- és növényntani szakosztályba: dr. Rodiczky Jenő; 3. A természet-tanba: Tomek Anasztáz; 4. Ásvány-, föld- és vegytanba: Kautz Ignác; 5. Gazdaszat, állatgyógyászat és műipar szakosztályba: Simon Vincze; 6. Régészeti szakosztályba: Ebenhöch Ferencz; 7. Társadalmiba: dr. Kovács Pál.

Dr. Süss István tartott ezután előadást „A közegészségügy a társadalomban” czimvel napjaink egyik legégetőbb kérdéséről. Kifejté a társadalom hanyatló befolyását a közegészségügyre, különösen utalva a rettentő halandósági viszonyra, mely Magyarországon dúl. Tetszéssel fogadott előadása után

Dr. Rózsay József értekezett „A hullák elégetéséről”, ismertette a phöniciákok, egyptomiak, görögök, rómaiak elégetési rendszerét, s Xántus adatai alapján az ázsiai és afrikai halott-égetéseket. Majd Siemens drezdai gyáros kemencéjéről, melyről pár hó előtt lapunk is közölt rajzot és leírát.

Az ülést 2 órákor ért véget, s utána ismét diszebéd volt Kruesz főispán asztalánál a szent-benedekrendiek tágas éttermében.

Aug. 25. és 26-án a szakosztályok tarták tanácskozásait, s ezek ülésein számos értekezés tartatott. A régészeti szakosztály tagjai 26-án Pannonhalmára rándultak ki, s ott tarták e nap üléseit a pannonhalmi híres könyvtárban. A látogatók, kiket a főispán a szokott szívélyes vendégszeretettel fogadott, ez alkalommal megtekintették a pannonhalmi nagybecsű régiségeket is. Öt órákor történt a visszatérés Győrbe, hol este az ottani zenede a vendégek tiszteletére a Lloyd-teremben hangversenyt és bált rendezett.

A szakulésék küldöttségei e nap tarták közülésüket Xántus elnöklete alatt, s először is azt határozták el, hogy a jövő évi (XVIII-ik) nagygyűlés az ország erdélyi részében: az előpataki fürdőhelyen fog megtartani. Meghívás érkezett ezenkívül — már ismételve — Máramaros-Sziget város részéről is, melyért a nagygyűlés köszönetét fejezte ki, de Máramaros-Szigetet csak későbbi évben látogatják meg, mikor a szenvedett roppant tüzkár sebei behegdedtek. — A XVII-ik, győri nagygyűlés évkönyvének szerkesztőül Fehér Ipolyt és Buzinkay választották meg, s az Győrött fog megjelenni.

Aug. 27-kén délután 4 órákor volt az ünnepélyes zárulás, melyben a gyűzőkönyvek és javaslatok tárgyalása után a jövő nagygyűlés helyét az előterjesztett indítvány szerint Előpatak jelölték ki; elnökükül: gr. Mikó Imre, Knöfler Vilmos; alelnökkül Han-ken Miksa Nendtvich Károly, gr. Mikes Benedek; titkárokul: Otróban Nándor, Berecz Antal, Orbán Baláz választottak. — A rgy győri orvos ajánlata, hogy a gyűlés emlékeül a város tüztornyán lévő sárga-fekete pléh zászlót nemzeti színűvel föléserleteti, éljenzésekkel fogadtatott. Kruesz elnök többször éljenzésekkel fölbeszakított beszédét végén a király, a hazs és Győr városára mondott éljenzést. Nagy P. polgármester bucsút vett a vendégektől, s Oláh Gyula a gyűlés nevében köszönetét nyilatáta az elnöknek. A gyűlés az elnököt zajosan éljenzelve ért véget.

Aug. 28-án a tagok nagy része Moson-megyébe rándult ki, a magyar-óvári felsőbb gazd. tanintézet és az ósrégi lébenyi templom megtekintésére.

A székesfehérvári színház megnyitása.

(Aug. 22.)

Aug. 22-ike óta a magyar színészetnek egyvel több állandó fészke van. Székes-Fehérváron e nap nyitották meg nagy ünnepélyességgel, a színházat, melynek eszméjét 1869 végén az ottani „Vörösmarty-kör” pendítette meg, s melyet Szögyény-Marich László főispán nemsokára annyira megérlett, hogy 1870. január havában megalakult a társaság, mely részvények útján volt begyűjtendő a 188,000 frtot. Egy év alatt 80,000 frt gyűlt össze, s ekkor Skálniczky pesti építész megbízatva a tervek elkészítésével, 1872. ápril 28-án a színház alapköve letéte. A fölépített színház ez idő szerint 100,000 frt adóssággal bír, (az osztr. nemzeti banknál 40,000; a pesti első hazai takarékpénztárnál 10,000; és a székesfehérvári fölháznál, fölépítette e diszes ház, mely sokkal nagyobb, sebb, mint a mi szegény színházunk volt.” — Fekete János, a megye fölleltárnoka, a saját képviselődét éllette, s így tovább, hosszan folyt a sok jó kívánság.

Igy folyt le s így végződött a megnyitási ünnepély.

A színház három évre Bokody Antal színtársulatának van átadva.

alkalmas. A színház külső helyiségei berbé advák, s ez is jövedelmez.

A megnyitó előadásra meghívott a megye intelligenciája, a tud. akadémia, a Kisfaludy-társaság s a fővárosi hírlapok szerkesztőisége; a nemzeti színház igazgatósága pedig fölkértette, hogy a „Bánk bán” előadásához szükcségre szereplőknek engedje meg a közreműködést.

Aug. 22-kén délre érkeztek meg a fővárosból a vendégek, kiknek ellátásáról Székes-Fehérvár vendégszeretőleg gondoskodott. Az akadémiát Pulszky Ferencz és Arany László, a Kisfaludy-társaságot Gyulai Pál képviselték. Az utcák már zászlókkal voltak díszítve, s élénkség, ünnepiesség matuzokott mindenfél.

A megnyitó előadásra természetesen szorongásig megtelt a színház. Az előadást a Káldy Gyula karmester által irt nyitány előzte meg, majd Jókaié jelent meg, Bokody színtársulatának két sorban álló tagjai közt. Az ünnepelt művésznőt rögtön koszorúval és tapsviharral üdvözölték. Egy alkalmi prologot szavalt el, melyet Jókai irt, s melynek nagy hatása volt. Ezután Bokody színtársulata a „Szózat”-ot énekelte.

„Bánk bán”-ban következők játszottak: II. Endre (Nagy Imre), Gertrud (Jókaié), Ottó (Náday), Bánk (Szigeti Imre), Melinda (Felekiné), Mihály (Szilágyi), Simon bán (Pintér), egy zászlós (Karikás), Petur bán (Feleki), Miksa bán (Leóvény), Sölölym (Eöry), Benedekben Izidora (Bekicsné), udvaronc (Sánta), Biberach (Benedek), Tiborc (Kovácsi); a többi szerepek Bokody színtársulatából pótolattak.

Előadás végén a „Magyar király” szállóban volt az ünnepi lakoma, melyen a meghívottak mind megjelentek. Az első pohár közönlöt Szögyény-Marich főispán mondta a Jókai-párra. Aztán Pulszky az akadémia nevében a főispánt, mint az építő bizottság elnökét éllette. Gyulai Pál pohárköszöntése egy irodalmi emlék fölelevenítése volt. 1819-ben működött Székes-Fehérváron egy társulat, s ez egymás után 19-szer adta elő Kisfaludy Károlytól a „Tatórok Magyarországon” czimű drámát, egy hogy e körülmény fölbresztette a figyelmet Pesten mind a magyar színészet, mind Kisfaludy K. iránt, egy hogy a pestiek Kisfaludyt meghívták, rendezze Pesten is előadásokat. E város buzdítása buzdította tehát Kisfaludyt a drámáiról pályára. Gyulai tehát a Kisfaludy-társaság nevében hódolatát fejezte ki azon szellemért, a nemzeti irodalom és művészet iránt tanusított azon lelkesedésért, mely a város polgárusaink szívében úgy a multban, mint a jelenben él. — Jókai is a székesfehérvári közönséget éllette. „Épen ma 37 esztendőre — mondá — hogy Pesten a nemzeti színház megnyitottak. Azoknak érdemei, kik e színházat építették, föl vannak jegyezve. Hátra van azoknak érdemeiről megemlékezni, kik e színház szellemét föntartani segítették. Ez volt az akkori lelkes sz. fehérvári közönség, mely hajlékot adott a pesti társulatnak, mely nélküli az akkor annyira emlékeztetes, oly sok nagy szellemű összecsoportosult társulatot szélnék kellett volna bocsátani. Akkor Székes-Fehérvár volt az, mely a budai, később pestivé lett nemzeti színtársulatot a maga kebelébe befogadta, ápolta és tehetőségeit kiművelte. Innen tértek ők vissza akkor, midőn ugyanezen napon 37 év előtt a pesti nemzeti színházat megnyitottak. Vannak a társulatnak tagjai, kik még most is élnek. Ezek nevében, de különösen nóm nevében, ki itt, Fehérvárt kezdte meg pályáját, kezdte meg mindazon szerepeket, miket később is megtartott, emelek poharat Székes-Fehérvár akkori közönségéért, melynek tagjai közül számosan ma is közbecsülésben élnek, ugyszintén a jelenlegi közönségért, mely az akkor elvetett magot fölháználva, fölépítette e diszes ház, mely sokkal nagyobb, sebb, mint a mi szegény színházunk volt.” — Fekete János, a megye fölleltárnoka, a saját képviselődét éllette, s így tovább, hosszan folyt a sok jó kívánság.

Igy folyt le s így végződött a megnyitási ünnepély.

A színház három évre Bokody Antal színtársulatának van átadva.

A hétről.

© Áprilist jar a mi idökn bizony még augusztusban is. Már ez neki szokása szép Magyarországon. Majd összezsélt bennünket a forráságyal e hónap első felében s menekült eléle a ki merre látott, vízbe, árnyékba, fagyalt mellé, jégverembe, s ime egyszerre a kánikula közepén egyet zökken az idő s ácsap öz közepére, ejtve nagy kétségbe furdón mulatókat, zöldre menekülteket. Vajh mire panaszkodnának most a hónapok, ha üléseznük kellene? Nincs tikkszót, kiállhatatlan hőség, a mi olyan jó titulus heverendinek bizonyult. Söt inkább az a baja a legtöbb embernek, hogy zalogházban a felső kabát, s kiváltására még nem volt előirányozva a budget. Szent-Istvánnap óta olyan didergős az idő, mint akár október vége felé, az uborka, szalmakalap- és görögdinnye-idénynek vége. Huszonnyedikén délfelé valóságos hó esett a budai hegyek között, s az ott lakó emberek nyakrafordítva költöznek a nyári Budapestre a télibe. Mert jobb félni, mint megijedni. Hanem akadnak azért olyanok is, kiknek szíve meg van azelőzva minden ijedelem ellen, ezek vitézül néznek farkas szemet az idővel s rá emlékezve a „vén asszonyok“ nyarára, azt mondják, hogy lesz még szülő, lágy kenyer s állják erősen a sarat. Igazuk lehet, mert Magyarországon csakugyan szeptember szokott lenni a legkellemesebb hónap s ez a bolondos augusztusi április talán csak ingerkedik velünk.

Irodalom és művészet.

„Magyarország tisztí czim- és névtára“ czímű terjedelmes könyv jelent meg. Kezdődik az uralkodó család tagjainak névsorával, s végig elsorolja Magyarország és Horvátország minden tisztviselőjét, bíráját, tanárát, posta- és távírdai személyzetét; a közös miniszteriumok tisztviselőit a követségeikkel és konzulokkal együtt. Az országgyűlés, söt a delegációk tagjai sem hiányoznak s a különböző felekezetek főpapjai és lelkészei is elősorolva, söt tért foglalnak a czimzettek méltóságok, rendjelek és kamarások szintén. Szóval politikai, közigazgatási, törvénykezési, egyházi, oktatásügyi sematizmus ez, mely előbb a megillető csoportban közli a névsort, végül pedig abcz-rendben sorolja elő az összes tisztviselőket. A közzintézetek, muzeumok és egyletek sem hiányzanak. A nagy negyedrötti könyv 519 lapra terjed, s az 1873-iki statusot tünteti föl.

Uj lapok. Pap Zsigmond volt országgyűlési képviselő a „Concordia“ czímű román lap szerkesztője, e lapot novemberől kezdve magyar és román nyelven akarja kiadni.

„Érsekújvár és vidéke“ czim alatt Spitzer kiadó és Szegváry Lajos szerkesztő szept. 15-kén hetilapot indítanak meg Érsekújvárról. Előfizetési ár évnegyedenként 1 frt.

A műcsarnok tervezeteire hirdetett pályázatoknál a két legelső díjat magyar építésszek nyerték. A jelíges levélké a héten bontattak föl, s kiderült, hogy a 100 darab huszfrankos első jutalmat Lang Adolf, a sugártú vállalat egyik építéssze nyerte meg; a második jutalmat pedig (60 darab huszfrankos arany) ama szép, művészies kivitelű tervekért Halmi Ferencz Aradról; végre a 40 darab huszfrankos harmadik díjat Förster Emil bécsi építész.

Az esztrogomi érseki képtár rendezésén már dolgoznak, a primás által Rómában vásárolt 25 festmény is megérkezvén. Ezek közt van egy Rákóczi-cerkép, mely alatt Salvator Rosa neve olvasható. A hadvezér nemzeti színi zászlót tart vállán. Vannak festmények az ó-német iskolából is. Mióta híre terjedt, hogy a primás képesarnokot állít föl, minden felől ajánlanak neki festményeket, de a primás e tekintetben óvatoss. Még egy második képszállítmányt is várnak Rómából.

Wagner Sándor festész hazánkfiát s a müncheni festészeti akadémia tanárát e napokban Debreczenbe várják, hol a város menés-

ben magyar fajlokat fog festeni. Wagner utóbbi műveiben föltünő előszeretettel fest lovakat, s e czélból akar minták felöl gondoskodni.

Nemzeti színház. Murska Ilma k. a. vendégszereplése földrierette ideiglenesen színpadunkon az olasz opera már-már hunyó csillagát. Troubadour, Rigoletto, Alvajárót, Luciat énekelte, mindig nagy közönség előtt, mely a k. a. művészetért meghallgatta e jól ismert dalműveket. Énekelte Meyerbeer „Dinoráh“-jának czimzerepét is, s Thomas „Hamlet“-jében Ophelia lesz utolsó föllépte. Aztán szeptember elsőjén Hank Minnie k. a. veszi át operánk birodalmát, melynek most nincs királynéja. Nagyné-Benza asszony csak októbertől kezd meg előadásait. E héten a dráma-nak jelentékeny estéje volt. Shakespeare „Vi har“-a, Szász Károly fordítása szerint. A nagy költő e műve fantasztikus színmű, költészetének ragyogvaival, melyek leginkább Ferdinánd és Miranda idylli szerelmét veszik körül, de a színpadon nem bizonyult be sehol hatásos műnek, mert cselekvényének folyása nem kötheti le a figyelmet s a hatás emeléséhez nagyszerű gépezetekre és tűnényességekre volna szükség, miután tündérek, nymphák is szerepelnek benne. Nálunk szintén a tetszés föltünő jelei nélkül fogadta a közönség. Az előadás egyik baja volt, hogy Szigethi Imre a félvad és állattias Caliban szerepét a vadás kifejezéseiben túlozva játszotta. Másik baj volt, hogy ily tűnényes előadásokhoz szűk a mi színpadunk, s midőn nagyszerű varázslatokról állunk beszélni, nem látjuk azokat kellőleg érzékeink alá rendezve. A mit lehetett, megtettek. Voltak szép díszletek, festői csoportozatok, gyors átváltások, s nem hiányzott az izlés sem. Az előadás szintén összességében föl, de a darab több költői szépségét is kiemelhették volna a szereplők. Azonban nem nagyon láttak lelkesülni szerepeikért.

Közzintézetek, egyletek.

A népszínházról, mely gyorsan épül, különböző hírek jártak be e héten a lapokat. Egyik hír szerint: már elfogyott pénze, s most az operaház pénzalapjából építik; második hír szerint a kormány veszi át az opera számára s 7 évig tartanék benne operai előadásokat, vegyesen a nemzeti színház tagjai által rendezendő drámai előadásokkal. Ez alatt az igazi operaszínház fölépülvén, a népszínház eredeti rendeltetésének adják át teljesen fölszerelve és adósság nélkül. E hírek közepette a „Reform“ előadta a népszínház pénzalapjának történetét, elmondva, hogy a kormányznak szerződése van a sugár-utat építő muniicipális bankkal az operaház fölépítésére, még pedig bizonyos határidő kikötésével. Ugyanis a muniicipális bank jelentékeny összeget ajánlott föl arra az esetre, ha az operaházat az ő építkezési vállalatának területére építik, s a kormány elfogadta a följajlott összeget, nevezetesen fölműltöt, s ebből volna fizetendő a népszínháztól átvett herminatéri telek ára. Már ki is fizetett a népszínháznak 250,000 frtot, de mivel a kormány nem kezdte meg az operaház építését, a muniicipális bank kijelentette, hogy nem fizet tovább a kinestár helyett. Innen származott a hír, hogy a népszínház építésére a pénz kifogyott. Minthogy azonban a kormány és a muniicipális bank közti viszony a népszínházi bizottságra nem tartozik, mert ennek kizárólag adósa az állam, ez pedig fizetőképességét és szándékát soha meg nem tagadta, azért az építés foly tovább s fog folyni, míg a jövő öszre az épület át fog adatni a művészetnek, s minden ellenkező hír valószínűtlen, s a népszínház bizottsága sem hajlandó operaháznak engedni át ideiglenesen, a mit épít, mert a teljes fölszerelésre csak 162,000 frt hiányzik. Ez összeg miatt pedig föltűn és fölláldozni a népszínházat, melynek adósságmentes telke és rajta épülete van, melyet a város védnöksége alatt tart és a közvélemény pártol, csakugyan nem szükséges, ha csak valami szantszándékkal nem akarja föllökteni a bizalmatlanságot. A bizottság öszre határozta az időt, midőn égen 1875-ki hiány fedezéséről gondoskodni fog.

A nemz. képcarnok-egylet titkára, Mátray Gábor fölkéri a b. Eötvös József arczképére és a Munkácsy által festendő magyar népeti képre künlevő gyűjtemény tulajdonosait, hogy azokat az alírt adományokkal együtt mielőbb visszaküldeni sziveskedjenek.

Mi ujság?

A kolozsvári orsz. dalárúnnepe aug. 27-én kezdődött meg. E nap délelőttjén és délutánján érkeztek meg a dalárok s velük számos vendég és hírlapíró. A dalárok száma ezer körül van s 33 dalárdát képviselnek. A megérkezőket az indóháznál Biasini Domokos, a rendező bizottság elnöke fogadta üdvözlő beszéddel, mire Királyi Pál, az orsz. dalárszövetség elnöke válaszolt. A bevonulás ünnepélyességét sokat levonta a megeredt eső. A városház erkélyéről még Simon Elek polgármester tartott beszédet. Hét órákor érkeztelek tartottak, s aztán a színpad körbe mentek, hol díszelőadást tartottak a dal allegorijával s „Berár kendője“ czímű népszínművet adták elő. Kilenc órákor az ismerkedési estély volt a városi redont termében. A dalcarnok, hol az összes dalárdák fognak énekelni, a városligetben, a lövészker mellett van.

A tatai fegyvergyakorlatok megtekintése aug. 26-án érkezett Tatára a király, a brucki táborból jövően. Uj-Szőnyig vasuton ment, s ott Komáromgyere részéről küldöttség üdvözölte, élén Bathó Bálint alispánnal. Az üdvözlő szavakra ő felsége így válaszolt: „Szíves megelégedéssel fogadom Komárom képviselőinek hódolatát. Ha népem épy oly kitartó polgári kötelmeinek teljesítésében, mint a mily erők és kitartók a vár falai: akkor jó és balserencse közt bizony nézhetünk a jövő élébe.“ Tata felé kocsin folytatta útját s reggeli 6 órákor érkezett meg a lakosság szíves üdvözléte közepette, s föllobogózt utzaközt át érkezett az Eszterházy-féle kastélyba, hol a plébános üdvözlölte. Ő felsége ugyanazokat a szobákat használja, melyeket Ferencz császár használt 1809-ben. Másnap volt az első hadgyakorlat Kócs, Mócsa és Tömörd között. Résztvett négy ezred. A kombinált lovassági támadás nem sikerülvén, a felség parancsára ismételtetett kitünő eredménnyel. Két órákor érkezett vissza a király. Koller hadügyminiszter is megérkezett e nap délutánján.

Királynéknak a mult héten több napot Londonban töltött, s megtekinté a Tower, a westminsteri apátságot, és sétalovaglást tett a Hyde-parkban. E hó 23-án diszebedt volt, melyen Beust gróf is részt vett. Ő fölségénél több követség is tiszeltget. Az utzaközt mindenütt a legnagyobb szíveséggel üdvözölték a királynét.

Gr. Andrásy Gyula e napokban Erdélybe utazott, hogy megnézze azt a macskát (mint a „M. Polgár“ mondja) a mit a mult évben zsákba varru drága pénzen vett: a hedsáti havasok közt levő birtokában. A „nagyszag átka“ árnyéként kíséri gr. Andrásyt is. Noha szoros inkognitóban kívánt maradni, s Kolozsvárra érkezéséről senkit sem üdösítottak, Simon Elek polgármester és Minorich főkapitány ott vártak éjjel az indóházban, s a megérkezett Andrásy még sem szabadulhatott meg egy kis éjjeli díkezőtől. Sietősen megköszönve a figyelmet, az után tudakozódott, hogy messze van-e Oláh-Fenes? Nem nagyon örvendezett, mikor megtudta, hogy még két óra hosszat kell tengelyen utaznia. Egy bércosi ott várta az indóháznál négy löval s Andrásy, Pécsi jóságigazgatójával s vadászával azonnal a kocsiába ült. Az idő meglehetősen komor volt, s így a kocsi-fedél föl volt vonva. A gróf oda szólott a kocsihoz: „Eressze le a fedelet.“ A kocsi megnézte a szót, s egyszerű vadász öltözetéről azt hitte, hogy az csak a grófnak a vadász, s azt felelte a kocsi mellett álló Pécsire mutatva, hogy: az öreg exczellenciász urat fedél alatt kell szállítani, mert azt parancsolták. Miután szerencsésen megértette a kocsi, hogy kívül beszél, teljesítette a parancsot s utnak indulnak. A „Vörös sipka“-hoz czimzett korsma környékén ő exczellenciázja észrevette, hogy két gyanus lovas ember van nyomukban. Mit akarhatnak ezek? Megszólította őket. Két lovas városi hajdu volt, kiknek parancsa volt a kocsi Oláh-Fenesig kísérni. Andrásy rögtön visszaküldte őket, s egy óra alatt minden baj nélkül Oláh-Fenesre ment. Vasárnap reggel 10 órákor a hedsáti havasokon volt, hol alkalmasint Tordamegye tisztsége is leröta a hivatalos díkezőt.

A m. kir. államvasutaknál a magyar nyelv megtanulására közelezt tisztviselő e napokban jó eredményvel állották ki a vizsgát. Az igazgatótanács, valamint a szak- és ügyosztály-főnökök és számos hallgatónokhoz, különösen hangsúlyozta azt, hogy ne feledjék, miszerint oly államban élnek, melynek jvait elég hosszú idő óta élvezik, azért az állam joggal követeli tőlük, hogy nyelvtől meg is tanulják. Leginkább a cs-hetek, morvák és néhány olasz ifju tünt ki, a kik folyékonyan fordítottak németből magyarrá vagy viszont. Jelen voltak a vezérfelügyelő és igazgató-helyettesek: Obermayer Ágost és Horváth Lajos, a ki a fúradózá tanároknak az igazgatóság nevében elismerését fejezte ki. A másik nagy vizsgálat deczember végén lesz.

Alapunk hirdetésai rovatában olvasható Liptay Pál Ameriká t beutazott hazánkba és elősaink előtt is kedvezően ismert munkatársunk üzleti hirdetése. Liptay Pál atyjával Pesten posztó-kereskedést nyitott, mely egyike a legdíszesebb üzleteknek a fővárosban. Ismerve Liptay Pálnak ügy kereskedelmi képzettségét és életerevalóságát, mint lelkiismeretes becsületességét, óátran ajánljuk a közönség figyelmébe és pártfogására, s reméljük, hogy működését itthon a hazában is siker koronázza.

A fővárosi kényszer-dologház új épülete elkészült a kerepesi temetővel szemközti e napokban adják át rendeltetésének. Az építést mult évi október havában kezdték meg Lohr városi építészeti föfelügyelő vezetésével. Az egész épület 1248 négyzeteg ölet foglal s két részre oszlik, u. m. az egyemeletes igazgatósági épülete és a kétemeletes fogházra s 145,775 forintjába került a városnak. E dologház belsejében 24 terem van, melyek 585 személyt fogadhatnak be.

A honvédek öszi gyakorlatai alatt próbat fognak tenni ama légmentesített husféllel, melyek gr. Pongrácz István kolozsvári huslégmentesítő gyárban készülnek. E találmány hadgyakorlatok és hadjáratok alkalmával, mint mondják, megbecsülhetlen, a mennyiben általa öt percz alatt a katona hus- és leves-ételhez jut.

Az ó-budai hajógyár, mely a főváros legnagyobb ipartelepe, a bécsiek szeretnek maguk számára, s kiegészítő ajánlatot tettek a cs. k. dunagőzhajózási társulatnak, hogy vegye Bécs közelébe. Mivel pedig e társulat igazgatósága nem nagy rokonszenvvel viseltetik Magyarországról iránt, a hol pedig voltaképen van működési tere s honnan jövedelmét szídi, meglehet, hogy az ó-budai hajógyár napjai csakugyan megszámálvák.

reuz, Révész József és Csikós Antalnak öt megmenteni. A leány csónakon a ráczvárosi parthoz vitetett, hol dr. Kohn Dávid vette orvosi ápolás alá. Csaknem egészen magán kívüli állapotban volt természetesen nem tudott a hozzá intézett kérdésekre felelni. Innen a Rókus-kórházba szállították.

Sok régi pénzt találtak a máramaros-megyei Tésón, az indóház közelében, a mint utat készítettek. A pénzdarabok régi római ezüst pénzek.

Magyar levélczím külföldön. Berlinbe egy magyar járásbírószágot levelet küldött e czim alatt: „Tekintetes cs. k. kerületi bíróságnak Berlin, Poroszország.“ A berlini postahivatal a levelet a czim lefordítása végett átküldte az osztrák-magyar nagykövetséghez, ott azonban senki sem ért magyarral, s így a czimet átküldték a berlini magyar egyletez. Ha Berlinben esetleg nincs magyar egylet, az osztrák-magyar követség a levelet visszaküldi.

Halálozások.

I. d. Polgár Mihály, a főváros egyik legtekintélyesebb ügyvéde, a régi tősgyökeres magyar alakok egyik mintaképe, elhunyt 60 éves korában, rövid betegeskedés után. Ismerték és becsülték mindenütt. Tagja volt a fővárosi képviselői testületnek s jegyzője a hely. hitv. egyházközségnek. A nemzeti színház előadásait ez intézet megnyitva óta oly szorgalmas látogatta, hogy előadás képzelné sem lehetett nála nélkül. Haláláról az ügyvédgyület, melynek pénziárnoka volt, külön gyászjelentést adott ki és sirjánál dr. Balogh Sándor ügyvéd mondott beszédet.

Méhkerti Miklóvs János, koronás földbírtokos elhunyt 69 éves korában. A természetadományok és részéget hű barátja volt, s igen szép botanikai és tojásgyűjteményt hagyott hátra. Valódi nevezetességtől azonban éremgyűjteménye.

Hg Eszterházy Pálné, a néhai magyar miniszter özevegye, született Thurn-Taxis Mária Terézia hercegnő, csillagkereszt palothölgy, elhunyt aug. 18-án Bécs mellett Hütteldorfban 81 éves korában, s a családi sírban, Kis-Martonban temették el.

Ivándi Karácsony István, egy kiterjedt család feje, s volt honvéd őrnagy, elhunyt Rékason 70 éves korában. Holteste a fővárosba hozatván, itt aug. 24-én helyezték örök nyugalomra.

Nt.-Haider Viktor, a benecések községi társulának tagja, házifnök és gymnáziumi igazgató elhunyt 58 éves korában Rohieson.

Biró Albert, nagyfűgedi bírtokos, Heves-megye volt szolgabírja és bizottmányi tagja, meghalt Gyöngyösön 57 éves korában.

Illés Ferencz, a fővárosi kereskedelmi és váltóörvényesék bírja, jobb létre szenderült hossaib betegeskedés után 51 éves korában.

Elhunytak még e napokban: gr Zichy Miklós, 51 éves korában Svájczban; özvegy Fejérvári tábornagyné, szül. Paulich asszony (Fejérvári Géza honvédelmi államtitkár édes anyja) 68 éves korában a Kassa melletti banki fűrdőben; Varga Ágoston, a kassa-oderbergi vasúti vállalat főmérnöke, Liptó-Sz.-Miklós 49 éves korában; Hirsch A., a fővárosi angol nyelv-mesterek egyik legismertebbje, 40 éves korában; Hild Gusztáv, urodalmi bírlő, N.-Kanizsán 60 éves korában; Vízleány István Duzsnakon 49 éves korában; Pap Mihály, szelimi nyugalmazott számvevő, Magyar-Szerdahelyen 95 éves korában; Baditz Jenő, ügyvéd Győrben 31 éves korában; Körmayes Károly, ügyvéd és Nyiregyháza volt főbírája; Szegszárdi Zsigmond fővárosi tolnok 33 éves korában; Nagyváradon két köztisztviselőben élt urnó: özv. Gyalkay Antalné, szül. Csák

Erzsébet asszony 88 éves korában és Pram er Antalné, szül. Szécsen Eszter 62 éves korában; özv. Kelemen Jánosné, szül. Haller Klára grófné a biharmegyei Szerepen 66 éves korában. — Vitalis Béla, uradalmi tisz gr. Károlyi Ede kegyei birtokán, 22 éves korában Budapesten aug. 22-én.

Szerkesztői mondanivaló.

„Szerezzünk márá.“ Az érzelmeink nagyon tiszteletré méltók s a fölháborodás nagyon is méltó. De a versben nem igen van költészet, hangja a vezérezékkek; rhythmus sincs, minden strofa egyet zökken az ötödik sorban. Azért engedelmeből — félre tesszük s mást várnak helyette.

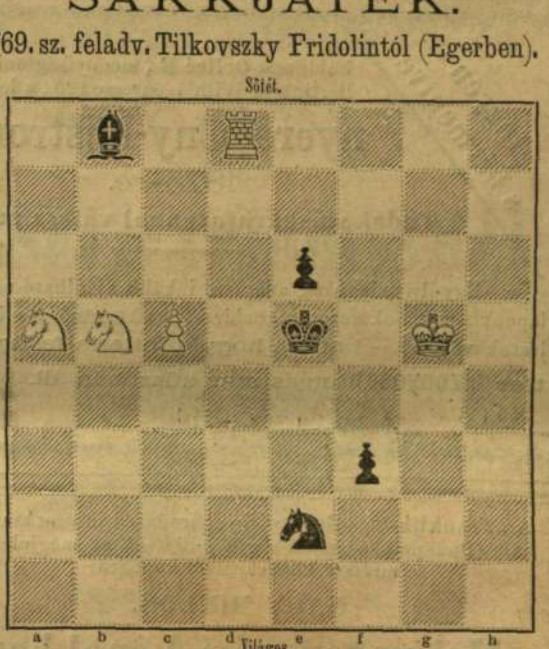
Karádi E. Hasztalan erőltetése a vonakodó műzának. Annyi közt egy középszerű sem akad!

II. Az iratot megkaptuk s fölháználásának módjáról tudósítani fogjuk. A másik küldemény mellözése azt jelenti, hogy azon a téren jobbat várnak öntől.

B. P. Népdaok. Volna bennök itt-ott egy kis népies érzés, de hogy népdalok legyenek, népies hang és rhythmus is kellene; az pedig tökéletesen hiányzik.

Jász-Berény. Mi részünkről egy csöppent sem kételkedünk, hogy az a kisszony maga írja a verseit. Söt elhinnék azt is, hogy akármelyik iskolás-leánya írja. Nagyon gyöngéek.

SAKKJÁTÉK.

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 764-dik számú feladvány megfejtése. (Loyd Samuólt New-Yorkban.)

- VI. Szt. 1. Va3-e7 . . . . . Kd4-f5 (a) 2. f3-f4 . . . . . tetszés szerint. 3. Ve7-e5—f6—f7 matt.
- a. 1. . . . . Kd4-h5: (b) 2. Ve7-f6: . . . . . tetszés szerint. 3. Vf6-f3—h8—h4 matt.
- b. 1. . . . . f6-f5 2. f2-f4 . . . . . tetszés szerint. 3. Ve7-f5:—h4 matt.

Hyelyson fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond.— Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Cépen: Mayer Károly. — Miskolczon: Hartmann testvérek. — Egerben: Tilkovszky Fridólin. — Zomborban: P. E. — Szabadkán: Kosztolányi Árpád. — Csengeren: ifj. Kaufmann Noe (a 763. sz. feladványt is). — A pesti sakk-kör. Rövid értesítések. Eger: T. F. A küldeményt megkaptuk. A 766, 767, 768. sz. feladványok megfejtését illetőleg tévuton van.

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for Day, Catholic/Protestant calendar, Greek-Roman calendar, Hebrew calendar, and Day of the Week. It lists dates from August 30 to September 5, including events like the feast of the Holy Spirit and the start of the school year.

Tartalom.

Bock Ernő (arezkép). — Prolog. — A kilenczedik I. — A tepli monostor. — A természetvizsgálók győri naggyűlésének kirándulási helye (két képpel). — Az országháza vakációzok (képpel). — A barangokról. — Tenger alatti vaspálya Anglia és Franciaország közt (vége) — Utazás a tenger alatt (folyt. képpel). — Egyveleg. — Melléklet: A svéd partokon. II. — A történelmi társulat közgyűlése Besztercebányán. — A természetvizsgálók naggyűlése Győrben. — A székfehérvári színház megnyitása. — A hétről. — stb. Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. czukor-utca 11. sz.)

H I R D E T É S E K.

BUDAPEST,

bécsi-utcza

5-ik

szám.

LIPTAY PAL ÉS TÁRSA ajánlják a közlekedő időnyre a legújabb divatu **nadrág és posztó** kelmékkel folszerelt raktárukat, a legjutányosabb árak mellett.

Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesíttetnek. 362 (1-3) Minták ingyen és bérmentve.

Ingyen s bérmentve

küldi szét Orlicé R., mennyiség-tanár Berlinben, Wilhelmstrasse 126., a legújabb **nyeremény-lajstromot** 1874-re.

Tudakozásokra azonnal válasz adatik.

Egy ily tudakozás, annyival inkább ajánlható nemcsak lapunkban is sokszorosan közhírré tett köszönő- s elismerő-iratok végett, — hanem hogy a lotteria felüggesztése bizonyosan ugyanis már küszöbön áll. 355 (1) A. K.

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet kiadásában, (Budapest egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

NAGY MIKLÓS.

Magyarország képekben.

Honismertető album.

400 hazai tárgyú képpel diszítve.

Két rész egy kötetben. Kötve 6 frt.

A „Magyarország képekben“ tartalmát képezik: I. Történelmi vagy egyéb nevezetességek helységei, városok és egész vidékek jellemző leírása. II. Hazai népelet. Elbeszélések és rajzok a nép életéből; népviseletek, népszokások ismertetése. — III. A múlt és jelen időből hazánk legnevezetesebb férfiak arcképekkel diszített élet- és jellemrajzai. — VI. Régi építmények, templomok, várromok, hajdan-kori emlékek, műtárgyak stb. leírásai.

A változatos tartalmu és díszesen kiállított könyv közel 100 negyedréti iver terjed, ugy jeles hazai művészek által nyert képei, mint jobb iróink tollából eredt szövegével, bármely könyvtárnak s asztalnak méltó díszül szolgál.

Gyors és biztos kiirtása a patkányok és egereknek, az ő Felsége első Ferencz József császár által egy kizárólagos szabadalommal kitüntett **patkánymérég által,**

mely valódi minőségben kapható:

Pesten: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész urnál, király-utca 7. sz. — Továbbá a birodalom legtöbb fő- és mezővárosaiban. Ára egy darabnak 50 kr. a. é. 303 (6-9)

HUPPMANN A. VALÓDI SZAKÁCSMŰVÉSZET,

VAGYIS

RENDSZERES UTMUTATÁS

a finom és legfinomabb főzésben, legjobb magyar, francia és német mód szerint; különös tekintettel uri és főiri konyhákra, nagyobb szerű lakomák és házi vendéglésekre.

Harmadik, bővített kiadás.

(8-rét, 316 lap.) Füzve 1 forint 50 krajczár.

A LELEJABB ÉS MEGPRÓBÁLT

MAGYAR SZAKÁCSKÖNYV.

Irta **NÉMETH ZSUZSÁNA.**

Nyolczadik, bővített és javított kiadás.

(320 lap, 8-rét.) Füzve 80 kr.

MAGYAR GAZDASSZONY TEENDŐI A KÖZÉLETBEN, HÁZBAN ÉS KONYHÁBAN.

Kézi- és segédkönyv nők és hajdonok számára.

Irta **MEDVE IMRE.**

Második kiadás. (332 l, nagy 8-rét.) Füzve 2 frt.

LŐRINGZ ISTVÁN, LÁBBELI GYÁRNIK Budapest, országot 19-ik szám, ajánlja

férfi-, női- és gyermek-lábbeli gyártmányait,

melyekkel az 1872. évi kecskeméti országos kiállításon bronz-, az 1873. évi bécsi világi kiállításon pedig érmet nyert.

Megrendelések helyben és vidékre, nagyban és kicsinyben a legnagyobb pontossággal eszközöltetnek. Vidékieknek rendes mérték nélkül is, csupán centiméter, sőt viselt lábbeli után a legkényelmesebb lábbelik utánvétellel küldetnek.

Netalán készletben nem található mértékű lábbelit gyára kitünő berendezése mellett, a legrovidebb időben szinte jótállással elkészít. 344 (5-12)

Különösen a bekövetkező őszi és téli időny alkal- mára igen kitünő és jó vízhatlan bagaria-csizmák is ké- szítetnek.

A „Franklin-társulat“

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

A királyföldi viszonyok ismertetése

Irta

JAKAB ELEK,

a magyar tudományos akadémia levelező tagja.

Ára füzve 1 ft. 60 kr.

Erdélyország története,

tekintettel mivelődésére.

Irta

Szilágyi Sándor.

Czímképes kiadás. — Két kötet.

Ára füzve 4 forint — Diszkötésben 6 forint.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer **váltóláz ellen,**

különösen gyermekeknek, kik a keserű Chinint másképp bevenni nem képesek a

Chinin-csokoládé

és a

Chinin-czukor

Rozsnyay M., gyógyszerész Aradon (ezelőtt Zombán), melyeket a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése

Fiumében pályadíjjal koszoruzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jöhrű gyógyszerésztárában.

A hamisításoktól óvakodni kell!

Mindenki csak a Rozsnyay M.-féle pályakoszoruzott készítményt kérje és fogadja el. 135 (40-0)

„A roz nedvek kiirtása a gyógyszer csöjje!“ „Az élet legfőbb java a jó egészség!“

American-Pills by Böldt

Böldt egészségi labdaccai

vértisztítási labdacok.

E labdacok sokszoros alkalmazást és sokszoros magasztalást vívtak ki. Ajánlhatók e labdacok a vér tisztítására megelőző betegségek után; a főülleges és roz nedvek eltávolítására (növekvő testgyarapodásnál kevés mozgás mellett); továbbá oly egyéneknek, kik roz emésztésben, savanyu felbőfősében, étvágytalanságban, szélülésben és vértorlódásban szenvednek. E labdacok különös ajánlatot érdemelnek a gataáltásra hajlamot mutató egyéneknek.

Egy doboz 65-70 labdac ára 1 frt 50 kr. (10 kr. több.)

Központi raktára: Droguerie medlelnale:

Böldt A. H. Genfben (Helvetia).

Valódián kapható:

Pesten: **Török József** gyógyszerész és főküldeményezőnél Magyarország számára, király-utca 7. szám, és **Forrágyi Ferencz** gyógytárában, Széchenyi-tér 26. sz. Budán: **Wlasek E., Szegeden: Kiss, Sz., Fehérvárott: Diehalla Gy., Egerben: Küllner, Temesvárott: Pecher, Brassóban: Fabik, Kolozsvárott: Wolff, Bécsben: Kozdera J.** am hohén Markt 12. gyógyszerész uraknál. 217 (30-0)

207 (45 50)

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában Budapest (IV. egyetem-utca 4-ik sz.) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

A MÉTER-MÉRTÉK ISMERTETÉSE

és az

UJ MÉRTÉKEKKEL VALÓ SZÁMOLÁSI MÓD.

Tanodai és magánhasználatra

Ára füzve 40 krajczár.

készítette **DR. LUTTER NÁNDOR.**

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Ára füzve 40 krajczár.

Nyári időnyre!

Barége, Mozambiques és Ecra	30-40 krig.
Selyem Grenadine sima és csikos	50-80
Gasiere dús gazdag választékban	30-90
Francia Jaconats	25-35
Crettonok és Calicok	25-35
Satinék és Foulard aprék	30 70
Csikos selyem szövetek minden színben	1 ft. 1 ft. 40 kr.
Sima Pult de soie	1 —
Fekete	1 80
Gros Failles	1 80
Színes	minden színben 2 —
Irish selyem Popelinek	1 10
Angol Lusterek	— 35

Bátrak vagyunk az igen tisztelt hölgyeket arra figyelmeztetni, hogy egy nagyobb mennyiségű divatárú, különösen selyemszövetek megvételével lehet-égeség válik a fen- tebbi czikkeket bámulatos olcsó áron eladhatni.

Mély tisztelettel
Sgalitzer és Schönfeld,
312 (10-20) Budapest, bálvány-utca 1. sz.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában Budapest, (IV. egyetem-utca 4-ik szám) megjelentek és kaphatók:

Kis nemzeti Muzeum 25, 26.

FÁY ANDRÁS

eredeti

MESEI ÉS APHORISMÁI.

Negyedik kiadás. — Két kötet.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

Ára egy-egy kötetnek 50 krajczár.

